

BULGARİSTAN

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Tolga TAYLAN**
Ankara - April, 2011

T.C. Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

BULGARİSTAN

Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Sosyal Göstergeler

Resmî Adı	Bulgaristan Cumhuriyeti (Republic Of Bulgaria)
Nüfus	7,6 milyon (2008)
Dil	Bulgarca
Din	%82,6 Ortodoks, %12,02 Müslüman, Diğer Hristiyan %1,2, Diğer %4.0
Yüz ölçümü	111.002 km ²
Başkent (nüfus)	Sofya (1,241 milyon)
Başlıca Kentler (nüfus)	Filibe (705 bin), Varna (460 bin), Burgas (420 bin), Stara Zagora (356 bin), Blagoevgrad (329 bin), Pleven (298 bin), Pazardjik (294 bin)
Yönetim Şekli	Parlamentar Demokrasi
Cumhurbaşkanı	Georgi Parvanov
Başbakan	Boyko Borissov
Para Birimi	Leva (Lv)

Kaynak: The Economist Intelligence Unit Bulgaria Country Report February 2011

Temel Ekonomik Göstergeler

	2006	2007	2008	2009	2010b	2011c	2012c
GSYİH (milyar dolar, cari fiyatlarla)	33,2	42,1	52,0	48,8	51,5	51,1	52,1
GSYİH (milyar leva, cari fiyatlarla)	51,7	60,1	69,2	68,5	76,0	80,0	84,9
Reel Büyüme Oranı (%)	6,5	6,4	6,2	-4,9	0,1	2,5	3,5
Özel Tüketim Harcamaları (% reel değişiklik)	8,6	9,0	3,4	-3,5	-3,3	1,5	3,5
Cari İşlemler Dengesi (milyar dolar)	-5,6	-8,7	-11,9	-4,7	-1,2	-1,3	-1,9
Kişi Başına GSYİH (dolar, PPP)	10,413b	11,486b	12,536b	12,096b	12,244	12,818	13,653
İşsizlik Oranı (% ort.)	9,6	7,7	6,3	7,6	9,5	8,4	7,5
Enflasyon Oranı (% yıl sonu)	6,5	12,5	7,8	0,6	4,5	3,4	3,3
Kredi Faiz Oranı (% ort.)	8,9	10,0	10,9	11,3	11,2	9,8	8,8
€/Leva (yıl sonu)	1,96	1,94	1,93	1,96	1,96	1,96	1,96
\$/Leva (yıl sonu)	1,49	1,33	1,39	1,36	1,46	1,63	1,64
İhracat (fob, milyar dolar)	15,1	18,5	22,6	16,4	20,9	23,1	24,6
İthalat (fob, milyar dolar)	-22,1	-28,6	-35,2	-22,1	-23,8	-26,7	-28,9
Dış Ticaret Dengesi (milyar dolar)	-7,0	-10,0	-12,6	-5,7	-2,8	-3,6	-4,3
Bütçe Açığı (% GSYİH)	3,4	3,3	2,9	-0,9	-4,0	-3,0	-1,3
Kamu Borçları (% GSYİH)	21,6	17,2	13,7	14,7	14,1	15,3	15,2

Kaynak: Economist Intelligence Unit Bulgaria Country Report February 2011

b: Tahmin

c: Öngörü

ACCT (Association of Community College Trustees), AG (Avustralya Grubu), BIS (Uluslararası İmar Bankası), BSEC (Karadeniz Ekonomik İş Birliği), CE (Avrupa Konseyi), CEI (Orta Avrupa Girişimi), CERN (Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi), EAPC (Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi), EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), EIB (Avrupa Yatırım Bankası), EU (Avrupa Birliği), FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICCT (The International Council on Clean Transportation), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), IMSO (International Mobile Satellite Organization), Interpol, IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı), IPU (Parlamentolar Arası Birlik), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITSO (International Telecommunication Satellite Organization), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), ITUC (Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu), MIGA (Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı), NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü), NSG (Nuclear Suppliers Group), OAS (Amerika Devletleri Teşkilatı) (gözlemci), OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), SECI (Güney Doğu Avrupa İşbirliği Teşebbüsü), UN (Birleşmiş Milletler), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNIDO (Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UNMIL (Birleşmiş Milletler Liberya Geçici Yönetimi), UNMIS (Birleşmiş Milletler Sudan Geçici Yönetimi), UNWTO (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü), UPU (Dünya Posta Birliği), WCL (Dünya Emek Konfederasyonu), WCO (Dünya Gümrük Örgütü), WEU (Batı Avrupa Konseyi) (ortak üye), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikir Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü), ZC (Zangger Komitesi).

► Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Karadeniz kıyısında yer alan Bulgaristan, Güneydoğu Avrupa'da Türkiye ile Romanya arasında yer almaktadır. Bulgaristan yaklaşık olarak 110.879 km²'lik bir alana sahiptir. Kıyı şeridi 354 km. olup, komşuları Yunanistan, Makedonya, Romanya, Sırbistan ve Türkiye'dir. Bulgaristan'da karasal iklim hakimdir. Rila, Pirin, Stara Planina ve Rodopi ülkelerin önemli dağları olup, Rila 2,925 m. yüksekliği ile ülkenin en yüksek dağıdır. Ayrıca Bulgaristan ve Balkanların en yüksek tepesi olarak bilinen Musalla Tepesi bu dağ üzerinde bulunmaktadır. Ülkenin en önemli ırmağı Tuna olup; diğer önemli akarsuları Meriç, İskır, Tunca, Yantra ve Struma'dır. Tuna Nehri üzerinde yer alan Srebarna Gölü Silistra Kasabasının 16 km. batısında yer almaktadır. Srebarna Gölü 100'den fazla kuş türünü barındıran önemli bir doğal yaşam alanıdır.

Siyasi ve İdari Yapı

İlk sakinleri Hint-Avrupa kökenli Traklar kavimi olan Bulgaristan, milatla birlikte önce Roma İmparatorluğu'nun, daha sonra da Bizans İmparatorluğu'nun, 14. yüzyılda ise Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. Osmanlı Devleti Bulgaristan'ı 3 Mart 1878 tarihinde iç işlerinde bağımsız prenslik, 22 Eylül 1908 tarihinde ise tam bağımsız çarlık olarak tanımıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da ilerleyen Sovyet Ordusu'nun da etkisiyle sosyalist rejime geçen ülkede 1990 yılında Doğu Bloku'nun çözülmesiyle sosyalist rejim yıkılmıştır. 12 Temmuz 1991 tarihinde kabul edilen anayasa ile birlikte ülkenin yönetim biçimi parlamenter demokrasi olarak belirlenmiştir.

22 Ocak 2002'de cumhurbaşkanı olarak seçilen Georgi Parvanov, 22-29 Ekim 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen seçimlerden de galip ayrılarak üst üste ikinci kez seçilmiştir. Aynı seçim sonucunda başkan yardımcısı Angel Marin olmuştur. Bir sonraki seçim ise 2011 yılında yapılacaktır. 27 Temmuz 2009 tarihinde yapılan seçimler sonrasında ise Ulusal Meclis tarafından Boyko Borissov başbakan seçilmiştir.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

2009 yılının Temmuz ayı itibarı ile tahmini olarak 7,2 milyon olan Bulgaristan nüfusunun yapısı, göç ve doğum oranlarının düşmesi, ölüm oranlarının yükselmesi nedenleri ile değişmektedir. 1988 yılı resmi nüfus sayımında 9,9 milyon olan nüfus, 2001 yılı sayımında 7,9 milyona gerilemiştir. Nüfustaki düşüşün en önemli sebebi göçtür. 1989-1996 yılları arasında 650 000 kişi ülkeden göç etmiştir. 1992-2001 sayımları arasında geçen zamanda yaklaşık 200 000 kişi ülkeyi terk etmiştir. Komünizm sonrası ülkedeki koşullardan memnuniyetsizlik ve 1980 sonlarında, 1990 başlarında ülkede yaşayan Türklerin Türkiye'ye dönme arzuları göçün başlıca nedenleridir. 1996 ve 1997 yıllarında ekonomik koşulların bozukluğu nedeniyle ülke dışına göçte artış gözlenmiştir. Özellikle, eğitilmiş nüfus ülke dışına çıkmaktadır. Son yıllardaki sosyal ve ekonomik zorluklar gençlerin çocuk sahibi olmaktan kaçınmalarına da neden olmaktadır. Bu sebeple ülkeden göç sona erse de nüfustaki düşüşün devam etmesi beklenmektedir.

Nüfus düşüşünün nüfusun yaş yapısı nedeni ile hemen durması olanaksızdır. 1999 sonu itibarı ile nüfusun %24,7'si çalışma yaşının üstünde (çalışma yaşı sınırı: kadınlar için 55, erkekler için 60), %58,1'i çalışma yaşında, %17,2'si 15 yaş ya da altındadır. 1992 yılı rakamları, sırası ile %23,7; %55,7 ve %20,5 dir. Ülke nüfusunun 2020 yılı itibarı ile 7 milyona ya da daha aşağıya düşmesi beklenmektedir.

Ülkedeki etnik farklılıklar, dinsel farklılıklarla uyusmaktadır. Ancak dinsel dağılım daha karmaşıktır. Ülkede Müslüman ve Hristiyan Romanlar bulunmaktadır. Pomak adı verilen etnik grup Bulgar ırkından olmakla birlikte müslümandır. Ülkede yaşayan Türk nüfusun neredeyse tamamı müslümandır.

Nüfus İstatistikleri

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nüfus (milyon)	7,80	7,75	7,70	7,65	7,60	7,54
Doğum Oranı (binde)	8.6	9.0	9.2	9.4	9.4	9.4
Ölüm Oranı (binde)	14.3	14.2	14.7	14.7	14.8	14.8
Kentsel Nüfus (milyon)	5,47	5,47	5,46	5,46	5,45	5,44
Kentsel Nüfus (%)	69.9	70.3	70.7	71.1	71.5	71.8
0-14 yaş (%)	14.6	14.2	13.8	13.6	13.4	13.2
15-64 yaş (%)	68.4	68.7	69.0	69.2	69.4	69.4
65+ yaş (%)	17.0	17.1	17.1	17.2	17.3	17.4
Erkek Nüfusu (%)	48.6	48.6	48.5	48.5	48.5	48.5
Kadın Nüfusu (%)	51.4	51.4	51.5	51.5	51.5	51.5
Ortalama Erkek Ömrü (yıl)	68.9	69.0	69.0	69.1	69.2	69.4
Ortalama Kadın Ömrü (yıl)	75.9	76.2	76.2	76.3	76.3	76.5

Kaynak: Euro Monitor International, Bulgaria Country Profile

2008 yılı sonu itibarı ile nüfusun %71,8'i şehirlerde yaşamaktadır. Nüfusun yaklaşık yarısı nüfusu 300 000'den fazla olan altı şehirde yaşamaktadır. Bu şehirler Sofya, Filibe, Varna, Burgas, Stara Zagora, Blagoevgrad'dır.

Nüfusun Şehirlere Göre Dağılımı

Şehir	Nüfus (bin)
Sofya	1.241
Filibe	705
Varna	460
Burgas	420
Stara Zagora	356
Blagoevgrad	329

Kaynak: CIA The World Fact Book 2009

2001 yılı verilerine göre, ülkedeki en büyük azınlık %9,6 ile Türklerdir. Bunu toplam %4,1'lik bir oranla Romanlar takip etmektedir. Bulgarlar nüfusun %84,5'ini oluşturmaktadır. Geri kalan yaklaşık %0,9'luk nüfusun yarısı nüfus sayımında kendini azınlık olarak ifade etmeyi reddederken diğer yarısı ise Ermeni, Yahudi ve Gagavuzlardan oluşmuştur.

2008 yılı tahmini verilerine göre Bulgaristan iş gücü 2,67 milyondur. 2007 yılı verilerine göre istihdamın %7,5'i tarım, %35,5'i sanayi ve %57'si hizmetler sektörüne aittir. 2008 yılı için işsizlik oranı tahmini %6,3'tür.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Bulgaristan'ın başlıca maden ve mineral rezervleri boksit, bakır, kurşun ve kömürdür. Petrol kaynakları açısından zengin olmayan Bulgaristan'ın 15 milyon varil petrol rezervinin bulunduğu tahmin edilmektedir. Doğal gaz rezervi ise ortalama 1,5 yıllık tüketimini karşılayacak düzeydedir.

Bulgaristan'ın sahip olduğu ormanlar 4,1 milyon hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Ormanlık arazinin %32'sini kozalaklı bitkiler oluşturmaktadır. Bulgaristan üç farklı iklim türünün kesiştiği bir alanda bulunduğu Orta-Avrupa karasali, Asya stepleri ve Akdeniz iklimine özgü bitki ve ağaç türleri ormanlarında görülmektedir. Bulgaristan, ormanlarda yaşayan bitki ve hayvan türlerinin çeşitliliği bakımından diğer Avrupa ülkeleri içerisinde birinci sırada yer almaktadır. Ekilebilir arazinin yoğun olduğu ülkenin başlıca tarım ürünleri ise sebzeler, meyveler, tütün, buğday, arpa, ayçiçeği ve şeker pancarıdır.

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

1989 yılından sonra Doğu Bloku ülkelerinde başlayan değişim ve bu değişim ile birlikte Komünist Ülkeler Arasında Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'nin (COMECON) işlevini yitirmesi, Bulgaristan'ın üretim pazarlarını yitirmesine ve ülkede atıl kapasitelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bulgaristan'ın pazar ekonomisine geçişinden sonra, başarıyla uygulanamayan reformlar sonucunda 1996 yılında ülkede bir ekonomik kriz başlamıştır. Leva, Dolar karşısında önemli ölçüde değer kaybetmiş; dış borçların ödenmesinde zorluklar yaşanmış, iç ve dış ticaret durma noktasına gelmiştir. Özel sektör zarar görmüş; birçok firma kapanmış ve bazı bankalar faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. Yıl sonunda uygulamaya konulan istikrar paketi de krizin aşılmasında etkili olamamıştır. 1994 yılından itibaren pozitif büyüme gösteren ülke ekonomisi 1996 yılında %10,9 oranında küçülmüştür. 1997 yılı Şubat ayında ekonomik kriz daha da derinleşmiştir. Kamu harcamalarının kontrol altına alınamaması, ülkenin seçim dönemine girmesi, artan faiz oranları ve ulusal paranın değer kaybetmesi nedenleri ile ülke hiperenflasyon sürecine girmiştir.

IMF ile imzalanan anlaşma çerçevesinde 1997 yılı Temmuz ayında Para Kurulu kurulmuştur. Para Kurulunun kurulması ve Levanın Alman Markına endekslenmesi ile birlikte ülkede makro ekonomik istikrar sağlanmış olup, 1998 yılından sonra büyüme yeniden başlamıştır. 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren ise Leva, 1,95583Lv:1€ kurundan Avro'ya endekslenmiştir.

Para Kurulu tasarısı çerçevesinde, Bulgar Merkez Bankası'nın (Bulgarian National Bank-BNB) döviz rezervlerinin para arzının en azından %100'ünü karşılaması gerekmektedir. Dolayısı ile para arzı ve kredi büyümesi üzerindeki denetim oldukça sıkıdır. Bu denetim Merkez Bankası'nın ticari bankaları finanse etmesi ve kamuya borç vermesi üzerinde yasak bulunmasını da içermektedir. Bu sıkı uygulamalar neticesinde ülkedeki yıllık ortalama enflasyon 1997 yılı Mart'ında %2000'lerin üzerindeyken, 17 ay içinde tek haneli rakamlara düşmüştür. 2008 yılı itibarı ile ortalama tüketici fiyatları enflasyonu %7.8, 2009 yılında %0.6 olarak gerçekleşmiştir.

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı (% reel değişiklik)

	2006	2007	2008	2009
Tarım	0,1	-29,7	24,6	-2,5
Sanayi	3,6	14,0	3,0	-14,0
Hizmetler	5,6	7,5	5,9	-1,5

E.I.U

Komünizm döneminde tarım sektörü Bulgaristan ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahipti. Ayrıca bu dönemde sanayi sektörü özellikle ağır sanayi, çelik, elektronik, bilgi teknolojileri ve silahlanma başta olmak üzere önemli ölçüde desteklenmekteydi. Ancak komünizm sonrası oluşan rekabet ortamında komünizm döneminde ciddi biçimde korunan bu sektörler rekabet ortamına ayak uydurmakta güçlük yaşamıştır. Komünizmden kalan tesisler yaşlı, AB standartlarına uymamakta olup, yenilenmeleri gerekmektedir. Önemli bir tarım üretimi yoktur. Nüfus yaşlanıp, genç nüfus AB üyesi ülkelere göç ettiği için tarımda ithalata ağırlık verilmektedir.

Ekonomi Politikaları

Bulgaristan Ekonomi ve Enerji Bakanlığı tarafından açıklanan ekonomi politikasına göre yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ve sanayi üretiminde enerji verimliliğini artırıcı önlemlerin alınması, sanayinin modernizasyonu, yeni yatırımların oluşturulması, yenilik ve girişimcilik ile birlikte ihracatın teşvik edilmesi hedefleriyle rekabet gücü yüksek bir milli ekonomi oluşturulması amaçlanmaktadır. Ayrıca uluslararası alanda ekonomik işbirliğini artıracak bir entegrasyon politikası uygulanması hedeflenmektedir.

Temmuz 2009'da iktidara gelen yeni Bulgaristan hükümeti, 2015'den önce gerçekleşmesi beklenmeyen avroya geçiş sürecinde Bulgaristan Para Kurulu'nun yürütmekte olduğu politika çapısının zarar görmesini istememektedir. Bununla birlikte mevcut politikanın sürdürülmesinde bazı riskler mevcuttur. Bazı Doğu Avrupa ülkelerinin para birimlerinde aşağı yönde yapılan düzenlemeler, Bulgaristan'ın mevcut döviz kuru politikası ile ihracatta rekabet gücüne zarar vermektedir. Bu durum ise, ekonomik krizden çıkmaya çalışan Bulgaristan'ın toparlanma sürecini yavaşlatmaktadır.

Bulgaristan Para Kurulu tarafından yürütülen sıkı para politikasına müdahale söz konusu olmadığından, hükümet maliye politikası aracılığıyla ekonomiye yön vermektedir. Hükümet göreve geldiğinden bu yana bütçe açığı vermeme için sıkı bir maliye politikası uygulamaktadır. Bulgar hükümeti 2010 yılının ikinci yarısında bütçeye ek gelir sağlayacak kriz önlemleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Kamuda personel sayısının etkin düzeyde tutulmasına öncelik verilip, 2011 yılında sosyal güvenlik vergi oranının %1.8 oranında artırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca 2012 yılından itibaren emeklilik öncesi zorunlu çalışma süresi 3 yıl uzatılacaktır. Önlemler sayesinde küresel mali krizin ağırlığının devlet, işletmeler ve halk arasında eşit paylaşılacağı değerlendirilmektedir.

Ekonomik Performans

Bulgaristan'ın 2007 yılında AB'ye üyeliğiyle birlikte ekonomik performansının arttığı görülmektedir.

2004-2007 yılları arasında ortalama GSYİH artışı %6,1 olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı dönemde ülkeye giren sermaye ve kredi miktarında önemli artışlar yaşanmıştır. 2008 itibarıyla ülkeye giren sermaye miktarı GSYİH'nin %30'una ulaşmıştır. Kişi başına düşen geliri AB ortalamasının üçte biri olan Bulgaristan önümüzdeki yıllarda muhtemelen en fakir AB üyesi ülke olacaktır. Düşük ücret seviyesine ek olarak AB üyeliği beraberinde yatırımların artmasına rağmen üretim artışı yavaş seyretmiştir. Buna bağlı olarak Bulgar firmaları AB üyeliği ile artan rekabet ortamında güç kaybına uğramışlardır.

Uluslararası mali krizin 2008 yılının son çeyreği ile 2009 yılının tamamında ekonomi üzerinde ciddi etkileri olmuş, iç ve dış ticaret hacmi azalmış, iç ve dış yatırımlar, konut fiyatları düşmüş, üretim, tüketim, inşaat sektörü daralmıştır. 2009 yılında Bulgaristan ekonomisi %4.9 oranında daralmıştır. Ulusal Gelirler Ajansı 2010 yılı ilk çeyreği verilerine göre finans sektöründe %24, inşaat %22, ulaştırma ve lojistikte %17, gayrimenkul satışlarında %15 daralma olmuştur.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Bulgaristan ekonomisinin 2011 yılında canlanacağı %2.5 oranında büyüyeceği öngörülmektedir. 2012-2014 arasında AB fonları kullanımının artacağı, ekonomik büyümenin ivme kazanacağı tahmin edilmektedir. 2010 yılında %9.5 tahmin edilen işsizlik oranının 2011 yılında %8.4'e düşeceği beklenmektedir.

Karşılaştırmalı Ekonomik Göstergeler

	2008	2009	2010b	2011c
Reel GSYİH Büyüme Hızı (%)	6,2	-4,9	0,1	2,5
İşsizlik Oranı (% , ortalama)	6,3	7,6	9,5	8,4
Tüketici Fiyatları Enflasyonu (%) Ortalama Yıl Sonu	7,8	0,6	4,5	3,4
İhracat (fob, milyar \$)	22,6	16,4	20,9	23,1
İthalat (fob, milyar \$)	-35,2	-22,1	-23,8	-26,7
Dış Borç (milyar \$, yıl sonu)	38,0	39,5	35,0	33,3

Kaynak: EIU

b:Tahmin

c:Öngörü

Enflasyon

Enflasyon İstatistikleri

2006	2007	2008	2009	2010	2011c	2012c
6,5	12,5	7,8	0,6	4,5	3,4	3,3

Kaynak: EIU

c:Öngörü

Petrol, gıda eve elektrik fiyatlarının Eylül-Kasım aylarında artmasına rağmen, yurtdışı talebin zayıflığından dolayı enflasyon 2010 yılında ortalama %4.5 olmuştur. Talep kaynaklı enflasyonist baskıların 2011 yılında zayıf kalacağı öngörülmekte, enflasyonun 2011 yılında %3.4 oranında olacağı beklenmektedir.

2012-2015 arasında enflasyonun %3.2 olacağı tahmin edilmektedir. Bu yıllarda yurtdışı talebin büyüyeceği, AB fonları vasıtasıyla ekonomiye daha fazla para enjekte edileceği düşünülmektedir.

► Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Toplam arazinin yaklaşık olarak %30'unu oluşturan 5,3 milyon hektarlık ekilebilir araziye sahip olan Bulgaristan'ın en önemli tarımsal ürünü ülkenin kuzeydoğusundaki Dobruca bölgesinde yetiştirilen buğdaydır. Ülkenin arpa ve mısır üretimi de önemli miktardadır. Bulgaristan'ın tarımsal üretiminde önemli yere sahip olan ayçiçeği, tütün ve şekerpancarı ise diğer sanayi bitkileridir. Tütün önemli bir ihracat ürünüdür. Tütün üretimi Sovyet pazarının çöküşünden sonra önemli ölçüde düşmüş ancak son yıllarda yeniden artış göstermiştir. Domates, salatalık ve biber ihraç edilen önemli tarım ürünleridir. Elma ve üzüm ülkede yetiştirilen başlıca meyvelerdir. Ancak bu ürünlerin üretimi 1989 yılından sonra bağların ve meyve bahçelerinin ihmal edilmesi nedeni ile önemli düşüş göstermiştir. Ülkede üretilen üzümün büyük bir kısmı önemli bir ihracat ürünü olan şarap üretimi için kullanılmaktadır. Şarap ihracatının çoğunluğu Batı Avrupa pazarlarına yapılmaktadır.

Komünizmin çöküşünün ardından sübvansiyonların azaltılması, girdi fiyatlarının artışı ve talep düşüşü tüm kategorilerdeki çiftlik hayvanı üretiminin gerilemesine neden olmuştur. Kümes hayvanları ve et

geçmişte önemli ihracat kalemleri iken, günümüzde bu ürünlerin ihracatı Ortadoğu gibi geleneksel pazarlardaki talep düşüşü ve Batı Avrupa pazarlarının talep ettiği sağlık standartlarının karşılanmasındaki zorluklar gibi nedenlerle gerilemiş durumdadır.

Tarım sektörü Sovyet Bloğu standartlarına göre üretimde iyi bir performans sergilemiştir. SSCB döneminde tarım üretiminde büyük kooperatiflere ve agro-endüstriyel bütünleşmeye önem verilmiştir.

Tarımsal alanların komünizm öncesi sahiplerine ya da bu kimselerin varislerine iadesi zaman almıştır. Ancak 2000 yılı sonu itibarı ile bu toprakların neredeyse tamamı komünizm öncesi sahiplerine iade edilmiştir. Ancak bununla birlikte küçük parçalara bölünmüş arazilerden oluşan tarımsal toprakların birleştirilerek ticari büyüklükteki çiftliklere dönüştürülmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu tür çiftliklerin oluşumu yavaş yavaş başlamıştır.

Bütün Orta Avrupa için önemli bir tarım ürünleri tedarikçisi olma potansiyeline sahip olan Bulgaristan'ın topraklarına yeterli yatırım yapılmamakta, bunun yanı sıra topraklardan yeterli verim alınamamaktadır. Bulgaristan GSYİH'nin %1,7'sine denk gelen AB sübvansiyonları önümüzdeki üç yıl boyunca tarım sektörüne ayrılmıştır.

Süt ve süt ürünleri sektörü AB sağlık standartlarına uyum hususunda zorlanmaktadır.

Tarım sektörü özel sektörün egemenliği altındadır. Özel çiftlikler, özel arazilerde üretim yapan kooperatiflerden oluşmaktadır. Ancak söz konusu kooperatifler komünizm sonrasında 1990'lı yıllarda uygulanan kooperatiflerden ziyade batı tarzı kooperatif tanımına girmektedir. Sektörde aile çiftliklerinin önemi devam etmektedir.

Sanayi

Bulgaristan imalat sanayiinin yapısı, sosyalist dönem ağır sanayi yapılanmasının etkilerini taşımaktadır. Ülkenin sınıai uzmanlaşma süreci Sovyet Bloğu pazarlarına sınıai ürün tedarığı üzerine kurulmuştur. Özellikle 1980'lerle birlikte yeni ve bazı yüksek teknoloji dalalarının gelişimi teşvik edilmiştir. Böylece Bulgaristan Doğu Bloku pazarları içinde biyokimya sanayi, bilgisayar üretimi v.b. dallarda bir merkez haline gelmiştir. Ancak Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi - COMECON'un dağılması ve Bulgaristan'ın bir anda rekabete açılması ile Bulgar ürünlerinin rekabet edebilirliklerini yitirmesi gibi nedenlerle ülkenin imalat sanayi zarar görmüş, üretimde ciddi kayıplar yaşanmıştır.

Özelleştirmenin gecikmesi ve sekteye uğraması sanayi sektörünün çekiciliğini azaltmıştır. İmalat sanayi üretimi 2000 yılından itibaren artmaya başlamıştır. Bunda, güçlü performans gösteren ihracata dönük sektörlerin önemli rolü olmuştur. Sektör 2004, 2005 ve 2006 yıllarında üretim ve satışlarda önemli artış sağlamıştır. 2007 yılı itibarıyla sektördeki üretim artışı %8,4'tür. 2008 yılı hesaplamalarına göre sanayi imalatında %0,8 oranında artış sağlandığı tahmin edilirken, 2009 yılı için %16 civarında azalış yaşandığı tahmin edilmiştir. 2010 yılında ise sanayi üretiminin tekrar toparlanma sürecine girmesi ile birlikte üretimin %0,4 oranında artacağı beklenmektedir.

Tütün işlemenin de içinde bulunduğu gıda işleme sektörü, ülkenin geleneksel imalat sanayi sektörlerinden biri olmakla birlikte, Sovyet pazarlarının daralması nedeni ile üretim kayıplarıyla karşı karşıya kalmıştır. Gıda sanayi sektörünün bazı alt sektörlerinin hala Batı Avrupa ülkelerine ihracat için gerekli sağlık ve kalite standartlarını taşımamasına rağmen, doğrudan yabancı yatırım akışları gıda sanayi sektörünün son yıllarda durumunun düzelmesini sağlamıştır. Sektörde birkaç başarılı yabancı yatırım bulunmakla birlikte, söz konusu yatırımlar daha ziyade iç pazara dönük faaliyette bulunmaktadır.

Bulgaristan'ın giyim sanayii, ülkedeki ucuz işgücünün belirli bir kalite standardı ile üretim yapabilmesi nedeni ile yabancı yatırımcılara ve fason üretim yaptıran firmalara cazip gelmektedir. Son altı yılda özellikle AB'ye hazır giyim ihracatında bir patlama olmuştur. Ancak 2005 yılında AB'nin Çin'den ithalata karşı uyguladığı engelleri kaldırması ile birlikte ihracatta düşüş gerçekleşmiştir. Sektörün ihracatı 2006 yılında yeniden canlanmaya başlamıştır. Çin gibi düşük maliyetle üretim yapan üreticilerin artan rekabeti Bulgar firmalarını fiyat rekabeti yapmak yerine, kendilerini daha esnek ve müşterilerine daha uygun lojistik imkanlar sağlayan üreticiler olarak konumlandırmalarını sağlamıştır.

Petrol işleme sanayiinde 1989 öncesi dönemdeki seviyelerde üretim yapılmamakla birlikte, ihracat ve iç pazara dönük olarak üretim devam etmektedir. Burgaz'daki Neftochim rafinerisi 1999 yılında Rus şirketi LUKoil tarafından satın alınmış olup, bu sayede rafinerinin üretimi devam edebilmiştir. Ancak Pleven'deki Plama rafinerisi sahiplerinin yüksek borçlarını ödeyememesi nedeni ile faaliyetini durdurmuştur.

Komünizm dönemi ağır sanayi politikaları neticesinde ülkede en fazla gelişen sektörlerden biri de kimya sanayi olmuştur. Ancak sektör doğal gaz gibi üretim girdilerinin fiyat değişimlerinden kolaylıkla etkilenmektedir. Devnya'daki büyük soda karteli 1997 yılında Belçika firması Solvay tarafından satın alınmıştır. Gübre sanayiine de yabancı yatırım girişleri olmuştur.

Bulgaristan'da en büyük demir-çelik üreticisi olup iflas eden Kremikovtsi şirketinin üretim tesisi ve üretim sürecinde kullanılan bütün varlıkları satışa çıkarılmıştır. Bu varlıkların yanısıra şirketin 1,84 milyar leva borcu da bulunmaktadır. Demir dışı metaller sektörü de dünya talebindeki artış paralelinde son yıllarda kazanç sağlayan bir sektör olmuştur. Sektöre önemli doğrudan yabancı yatırım akışı gerçekleşmiştir. Bunlardan en önemlisi Belçika firması Union Miniere'in Pirdop'taki bakır eritme tesislerine yapmış olduğu yatırımdır.

Savunma sanayiinin büyük bir bölümü, Varşova Paktı'nın dağılması ve gelişmekte olan karlı pazarların kapanması ile birlikte kaybedilmiştir. Ancak NATO'ya üyelik ve Rus silah üreticileri ile işbirliği sayesinde sektörde bir toparlanma beklenmektedir.

Ulkenin elektronik sanayii 1970 ve 1980'lerde oluşturılmaya başlanmıştır. Sektor, COMECON ũlkelerinin ihtiyaşları çerçevesinde kişisel bilgisayar (PC) ũretimine yönelmiştir. COMECON pazarlarının batı mallarına ağılması beraberinde sektorũn ũretimi durma noktasına gelmiştir. Sektorũn canlanmasını sağlamak amacı ile ũreticiler korsan kompakt disk ũretimi gibi stratejilere yönelmiştir. Ancak 1990'ların sonunda uluslararası baskıların artması ile korsan ũretime ilişkin Ŕnlemler alınmıştır. Sektor bu nedenle daha geğerli bir toparlanma stratejisi belirleyerek fason ũretime yönelmiştir. Fason ũretim Macar Videoton'un girişimiyle gelişmektedir. Ayrıca bazı Ćin ũirketlerinin de sektöre yatırımları olmuştur. Sektörde komũnizm döneminden miras kalan iyi programlama becerileri de bulunmaktadır.

Bulgaristan'ın otomotiv sanayii gũnũmũzde durma noktasına gelen kũçük ölçekli araba montajı, kamyon ve otobũs ũretiminden meydana gelmiştir. Son zamanlarda bũyũk uluslararası ũirketler ũlkede parça ve elektronik ũretimine yönelik yatırımlarda bulunmuştur. Alman Daimler-Chrysler firması ile yapılan Bulgar ordusunun motorlu taşımacılık filosunun modernizasyonuna yönelik çerçeve anlaşmasının Bulgar otomotiv sektorũnũn gelişimine fayda sağlayacağı dũřũnũlmektedir. İş makinalarının ũretimi de bağımsızlık sonrasında yok denecek kadar azdır.

Madencilik

Bulgaristan çok çeşitli metal ve metal olmayan maden kaynaklarına sahiptir. Hem demir hem de manganez cevherleri çıkarılmaktadır. Bununla birlikte çıkarılan demir madeni sadece Ćelik imalat sanayi gereksiniminin bir kısmını karşılayabilmektedir. Kurřun ve bakır madenleri ise demir haricinde yer alan metalurjik işleri desteklemede yeterli durumdadır. Bulgaristan'da bazı önemli altın yatakları bulunmaktadır ve bu yataklar yabancı yatırımcıların ilgisini çekmektedir. Bulgaristan'da bilinen elliden fazla mineral rezervi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları kolay işlenemeyen beyaz mermer, mermer, kuvarz, kaolin, kolay işlenemeyen kil ve alçıdır. Ayrıca, Rodope bölgesinde uranyum cevherleri bulunmaktadır. Bu cevherlerin seksenli yıllarda 600 ton olduğu bilinmektedir. 1989 yılından sonra uranyum ũretimi önce azaltılmış sonrasında ise tamamen kaldırılmıştır. Son zamanlarda sektorũn tekrar eski haline kavuşturulması konusunda tartışmalar sũrmektedir.

Mũteahhitlik Hizmetleri

2008 yılında ũlkeye gelen yabancı sermaye en çok gayrimenkul yatırımı yapmıştır. 2009 yılında ise yabancı yatırımlar nicelik ve nitelik değiştirmiş, en fazla finansal aracılık sektorũne yatırım yapılmıştır. Bununla beraber nũfus giderek yaşlanmakta ve geņç nũfus AB ũyesi ũlkelere gç etmektedir. Mali krizin etkisiyle alım gũcũ daralmış, işsizlik artmış ve konut fiyatları dũřmũřtũr. Nũfusun %94'ũ ev sahibidir. Karadeniz kıyısında ve kiř turizminin yoğun olduğu Bansko ve Borovets bölgelerinde satılmayan yazlık tipi konut sayısı 50-60 bin civarındadır. Altyapı inşaat projeleri hariĆ, konut ve alışveriş merkezi gayrimenkul piyasasında Őiřkinlik mevcut olup, ilginin azalacağı ngrũlmektedir.

AB'nin çeşitli programlarından Bulgaristan'a 2013 yılına kadar yaklaşık 7-8 milyar avro civarında fon sağlanacağı ve bu tutarın önemli bir kısmının su Şebekesi, kanalizasyon, su arıtma, metro, karayolu, limanlar, havalimanları ve demiryollarının inşaatı ve rehabilitasyonuna tahsis edileceği dũřũnũlmektedir.

Turizm

Sahip olduğu doğal kaynaklar ve tarihsel mirası ile önemli bir turizm potansiyeline sahip Bulgaristan yılda yaklaşık 8 milyon turist tarafından ziyaret edilmektedir. Karadeniz kıyıları ve kayak turizmi ũlkenin turizm sektorũnũn gelişimi aĆısından önem taşımaktadır. ũlkeyi ziyaret eden turistlerin %59'unu Rus, Alman ve İngiliz turistler oluşturmaktadır. ũlkede son yıllarda mevcut turistik tesislerin yenilenmesi ve yenilerinin inřa edilmesi ynũnde önemli Ćalıřmalar yũrũtũlmektedir. Son turistik sezonlar, komũnizm sonrası dönem standartlarına göre çok iyi geĆmiřtir.

Karadeniz bölgesi, önemli orandaki yatak kapasitesi ile sektor aĆısından bũyũk önem taşımaktadır. Sektorũn dađ ve av turizminde sahip olduğu potansiyel ile gelecekte daha da önem kazanması beklenmektedir.

Ulaştırma ve Telekomũnikasyon Altyapısı

Gelişmiş bir ulaşım altyapısına sahip Bulgaristan'da ulaşım, Avrupa ulaşım koridorlarının inşaatı sũrecinde bulunulmasına rağmen harcamaların kısıtlı dũzeyde yapılması ve bakımsızlık nedenleri ile son yıllarda çeşitli sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır. Ancak son yıllarda Avrupa ulaşım koridorlarında

gozlenen geismeler ve AB tonlarının ukiye akışı ile artan yatırımlar sayesinde ulaşım altyapısında önemli düzeltilmeler olması beklenmektedir. 2007-2015 yıllarını kapsayan altyapı programı çerçevesinde ulaşımına 6 milyar avro yatırılacaktır.

2008 yılı itibarı ile demiryolları, 4 049 km'si ana hat (2 880 km elektrikli) olmak üzere 4 294 km'lik ağı kapsamaktadır. Demiryolu taşımacılığı, yük taşımacılığında hala en önemli ülke içi taşıma biçimidir. Yolcu taşımacılığında ise, karayollarından sonra demiryolu taşımacılığı ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye'nin önemli komşularından biri olan Bulgaristan ile Türkiye arasında önemli bir bağlantı noktası olması planlanan Halkalı-Bulgaristan Hududu Demiryolu Hattı Etüdü ve Projesi'nin inşaatı devam etmektedir.

Bulgaristan, 2005 yılı sonu itibarı ile 40.231 km uzunluğunda karayollarına sahiptir. Yolların uluslararası standartlara kavuşturulması amacı ile 2006 yılında, 2006-2015 döneminde 715 km'lik otoyol inşaatı öngören bir strateji uygulamaya konmuştur.

Bulgaristan, ikisi Karadeniz'de (Varna ve Burgaz), üçü Tuna Nehri'nde (Ruse, Lom ve Vidin) üzerinde olmak üzere beş önemli limana sahiptir.

Mal taşımacılığında en az tercih edilen taşımacılık türü hava taşımacılığıdır. 2005 yılında hava taşımacılığı ile yalnızca 21 000 tonluk taşıma gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, havayolu ile yük taşımacılığı gelişme göstermektedir. 2002 yılında havayolu ile taşınan yük miktarı 2005 yılının üçte biri kadardır. Ulusal havayolları şirketi Balkan Havayolları, 1990'ların başında tekel olma özelliğini kaybetmiştir. Firma yaşanan finansal sorunlara rağmen faaliyete devam etmiş, 1999 yılı ortalarında İsraili yatırımcılar tarafından satın alınmış; ancak 2002 yılı sonlarında faaliyetine son vermiştir. Şirketin hisselerinin büyük çoğunluğu yeni bir devlet havayolu şirketi olan Balkan Air Tour tarafından satın alınmıştır. Şirket halihazırda Bulgaria Air adı altında faaliyet göstermektedir. Sofya Havaalanı dışında Varna ve Burgaz'da iki havaalanı da bulunmaktadır. Varna ve Burgaz'daki havaalanları daha çok ülke içi taşımacılık için kullanılmaktadır. Varna ve Burgaz havaalanlarının 2040 yılı itibarı ile 8 milyon yolcu tarafından kullanılabilir hale getirilmesi için toplam 400 milyon avruluk bir yatırım planlanmaktadır.

Bulgar Havayolları ve THY tarafından Bulgaristan ve Türkiye arasında doğrudan seferler düzenlenmektedir.

Bulgaristan eski Doğu Bloku ülkeleri içerisinde, bağımsızlık sonrasında en yüksek telefon hattı yoğunluğuna sahip ülkedir. Telefon ağını destekleyen altyapı kalitesi, yoğunluğa göre yetersiz olsa da, bu alanda da son yıllarda önemli gelişmeler gözlenmiştir. Bulgar Telekomünikasyon Şirketi (BTC)'nin tekel 2005 yılında sona ermiş ve alternatif sabit hat operatörlerinin ağına girmesine izin verilmiştir. 2006 yılı sonu itibarı ile 10'dan fazla alternatif operatöre izin verilmiş olmakla birlikte, pazar payları çok düşüktür. Mobil telefon kullanımı son yıllarda hızla artmıştır. Ülkedeki üç mobil operatörün her biri üçüncü nesil mobil iletişim hizmet lisansına sahiptir.

Genel Avrupa standartlarına göre düşük düzeyde olmakla birlikte internet kullanımı giderek artmaktadır. ADSL kullanımına geçiş, internet kullanım oranını yükseltmiştir. Yüksek düzeydeki okur-yazarlık ve TV-radyo kullanım oranı ülkede medyanın etkisini artırmaktadır. Yalnızca bir devlet televizyonu ve iki yabancı sermayeli özel televizyon kanalı ulusal çapta yayın yapmaktadır. Ulusal düzeyde yayın yapan iki devlet radyo kanalının yanı sıra özel sektöre ait radyo kanalları da bulunmaktadır. Ülkedeki gazete-dergi çeşitliliği Bulgaristan ölçeğindeki bir ülke için oldukça geniştir. Söz konusu yazılı medyanın hiçbirisi devlete ait değildir.

Enerji

Bulgaristan enerji sektörü ağırlıklı olarak ithalata dayanmaktadır. Enerji ithalatı ise özellikle petrol ve doğalgaz üzerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte Bulgaristan yerel kömür, nükleer ve hidroelektrik enerji santralleri ile bir miktar elektrik üretimi gerçekleştirmektedir. Bulgaristan ekonomisi hala enerji tüketiminin yoğun olduğu bir yapı göstermektedir. Bu, komünist dönem sanayi yapısı ve komünizm sonrasında uzunca bir süre hanehalklarına ve firmalara enerjinin daha ekonomik kullanımına dair yeterli teşviğin verilmemesinden kaynaklanmıştır.

Termal enerji tesisleri yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bunun nedeni çok sayıda termal enerji tesislerinin normal hizmet sürelerinin sonuna yaklaşmış olmaları ve aynı zamanda çevre için önemli bir problem teşkil etmeleridir.

Danube'de yer alan Kozlodui nükleer güç tesisi bugün Bulgaristan'ın tek nükleer enerji santralidir. Son yıllarda Bulgaristan toplam elektrik üretiminin %40-45'i bu santralden sağlanırken 2006 yılı sonunda AB talimatı doğrultusunda santrale ait 440-mw'lık iki birimin güvenlik nedeniyle kapatılması Kozlodui Nükleer santralinin toplam üretimini önemli ölçüde düşürmüştür. Bununla birlikte Belene'de inşaat edilen nükleer güç santralinin 2013'te faaliyete geçmesiyle birlikte bu düşüş telafi edilecektir.

Bulgaristan, kömürünü belli bölgelerden elde etmektedir. Kullandığı kömürün büyük bir bölümünü üretebilen Bulgaristan'da Maritza Istok havzasından linyit kömürü çıkarılmaktadır. Bazı kömür ocakları kapatılmış veya özelleştirilmiş olamakla birlikte, Bobov Dov'da bulunan ikinci büyük maden işletmesinde olduğu gibi Maritza Isto madeni de hala kamu yönetimi altındadır.

Büyük bir bölümü ithal edilen petrolün önemli bir kısmı, 1999 yılında Rus Lukoil firması tarafından hisselerinin çoğu satın alınan 7,5 milyon ton kapasiteli Netrofirm rafinerisinde işlenmektedir. Ayrıca Plevne'de 1,2 milyon ton ile daha düşük bir kapasiteye sahip olan ikinci rafineri, 1996 yılında özelleştirilmiş olup mali problemler sebebiyle uzun süreden beri kullanım dışıdır.

Finansal Hizmetler

Bulgaristan'ın bankacılık sistemi 1996 yılına kadar çok zayıf bir durumda olmuştur. 1997 yılında para kurulunun kurulması ile Bulgar Merkez Bankası (MB) tarafından bankacılık sistemini güçlendirmeye yönelik sıkı önlemler alınmıştır. Bu çerçevede bankaların sermaye yeterliliği yükümlülükleri aşamalı olarak artırılmış ve büyük miktarda krediler için daha sıkı teminat koşulları getirilmiştir.

Kriz sonrasında State Savings Bank dışında ayakta kalan tüm bankaların özelleştirilmesi kararı alınmıştır. United Bulgarian Bank 1997 yılında, Post Bank 1998 yılı sonunda, Express Bank 1999 yılı sonunda satılmıştır. Filibe'deki Hebros Bank 2000 yılı başında, ülkenin en büyük bankası Bulbank ise 2000 yılının ikinci yarısında satılmıştır. Biochim Bank isimli kalan tek eski ticari devlet bankasının satışı 2002'de tamamlanmıştır. The State Savings Bank-DSK-Devlet Tasarruf Bankası'nın satışı 2003 yılında başarı ile gerçekleştirilmiştir. DSK böylece tamamen ticari bir banka haline gelmiştir. Bankaların özelleştirmesinde özel sektör önemli rol oynamıştır. Özelleştirmede yabancı yatırımcılar önemli rol oynamakta olup, sektörün derinleşmesinde ve uzmanlaşmasında önemli katkıda bulunmaktadır. Bulgaristan ölçeğindeki bir ülke için banka sayısı oldukça fazla olmakla birlikte, sektörü güçlendirme çabaları ciddiyetle devam etmektedir. Sektörde özelleştirme süreci tamamlanmış olup, ülkeye özelleştirme süreci dışında girerek yatırımda bulunan yabancı bankalar da bulunmaktadır.

Alınan önlemler ve MB'nin sistemde daha etkin hale gelmesi ile birlikte bankacılık sistemi geçmişe göre daha güçlü durumdadır. Günümüzde bankalar uygulanan güvenilir politikalar neticesinde daha likit hale gelmiştir. Ancak, bankalar tüketiciler tarafından kredi dağıtımında fazla temkinli davranmakla suçlanmaktadır. Bankaların dağıttıkları kredi miktarının para kurulu uygulamasının başlatılmasından sonra düzenli olarak artış göstermesine rağmen dağıtılan krediler daha çok tüketici kredisi niteliğindedir. Firmalara yönelik uzun vadeli krediler çok pahalı olup, bu tür kredilerin temini zorlaştırılmıştır.

Pek çok küçük özel bankanın sermaye yetersizliği nedeni ile faaliyetlerini durdurmak zorunda kaldığı bankacılık sektöründe, yüksek sermaye ve sermaye yeterliliği taleplerinin bazı bankaları birleşme yoluna gitmeye zorlayacağı tahminleri giderek artmıştır. Uzun süre beklenen birleşmeler 2004 yılı sonlarına doğru Avusturya Bankası Creditanstalt (BA-CA)'ın Hebros Bank'ı devralması ile başlamıştır. BA-CA aynı zamanda Alman sermayeli HVB Bank Biochim ile entegrasyon sürecindedir. HVB'nin Bulbank'ın İtalyan ortağı Unicredit ile birleşmesi sektörlerdeki birleşmeleri daha da ileri bir noktaya taşıyacaktır. Bu birleşmenin ardından daha küçük bankalar arasında da birleşmeler olması beklenmektedir. Yabancı bankaların kredi pazarındaki payı 1999'da % 38 iken, 2005'te % 72'ye yükselmiştir. AB müktesebatına uyum çerçevesinde yabancı bankaların şube açmaları için MB'nin onayına tabi olmaları yerine MB'na beyanda bulunmalarının yeterli hale gelmesi birlikte bankacılık sektörü yabancı bankalara daha da açık hale gelmiştir.

Bankaların likit hale gelmesi nedeni ile kredi dağıtımını artış göstermiştir. İç kredilendirme 2003 yılından itibaren hızla gelişmiştir.

Yatırım ve tüketici kredilerinde bankacılık sektöründe yaşanan dönüşüm süreci sonrasında Avrupa normlarında kredi imkanları ortaya çıkmıştır. Kredi vadeleri 20 yıla kadar uzamıştır. Ayrıca internet bankacılığı da başlamış bulunmaktadır.

Akreditif kullanımında herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Akreditifli işlemler genellikle finansman amaçlı kullanılmaktadır. Akreditif, ticaretin finansmanında iskonto edilerek kullanılmaktadır.

Yabancı yatırımlar, yerel bankaların yönetim becerilerinin gelişmesini ve karlılıklarının artmasını sağlamıştır. Ocak 2007'de AB'ye üyelik ile birlikte MB, bankaların kredilendirme politikaları üzerinde uyguladığı kısıtlayıcı önlemleri kaldırmıştır. Buna rağmen toplam kredi hacminin GSYİH'ya oranı düşük düzeydedir.

Sigortacılık sektörü hala yeterli düzeyde gelişmiş değildir. Ancak sektör hızlı bir büyüme eğilimi göstermektedir. 1997 yılında yeni sigorta kanununun kabul edilmesi ile o güne kadar yabancı sermayeye kapalı olan sektör dışa açılmıştır. Allianz (Almanya), American International Group (AIG) ve İsrail-Danimarka ortaklığı TBI gibi yabancı kuruluşlar, sektöre özelleştirme ve yatırım yolu ile girmiştir. Komünizm döneminde faaliyet gösteren iki şirketten biri olan Bulstrad'ın günümüzde çoğunluk hissesi yabancı sermayenindir. Diğer şirket, Devlet Sigorta Enstitüsü (DZI) ise 2002 yılında yerel bir finans kuruluşuna satılmıştır. Son yıllarda sektörün sağlık ve emekli maaşı sağlama hizmetinden sigortaya dayalı hizmete yönelmesi sektör üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarmıştır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Yabancı Yatırımlar

	2006	2007	2008	2009	2010b	2011c	2012c
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar dolar)	7,7	13,2	9,9	4,5	1,9	3,4	5,2
DYY / GSYİH (%)	23,3	31,4	19,1	9,4	3,7	6,6	10,0
DYY / Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımı (%)	84,5	109,4	56,7	38,6	17,8	31,7	46,4
DYY İhracı (milyar dolar)	-0,1	-0,3	-0,7	0,1	-0,2	-0,2	-0,2

Net DYY (milyar dolar)	7,5	12,9	9,1	4,7	1,6	3,1	4,9
DYY Stoku (milyar dolar)	21,8	35,3	46,3	49,3	51,2	54,6	59,8

Kaynak: E.I.U

b:Tahmin

c:Öngörü

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar (Milyon Euro)

Ülkeler	2009
Hollanda	1.088
Avusturya	383
Almanya	290
Fransa	221
İngiltere	152
Rusya	143
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	132
Lüksemburg	128
Macaristan	104
İsviçre	64
İspanya	55
İrlanda	42
ABD	38
İtalya	35
Belçika	34
Türkiye	21
Toplam	3.200

Kaynak: Bulgarian National Bank

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar (Milyon Euro)

Sektörler	2009
Finansal aracılık	737
Gayrimenkullere ilişkin işlemler	653
İmalat sanayi	587
Ulaştırma, lojistik ve haberleşme	301
Elektrik ve termal enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtım	257
Otomobil, motosiklet, özel eşya ve ev eşyası ticareti, tamiri	244
İnşaat	196
Başka yerde sınıflanmayan	181
Oteller ve lokantalar	48
Madencilik	16
Tarım, avcılık ve ormanlık	11
Balıkçılık	1
Sağlık ve sosyal işler	1
Eğitim	0

Devlet idaresi ve savunma	0
Toplumun ve bireyin hizmetine sunulan diğer faaliyetler	-19

Kaynak: Bulgarian National Bank

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Burgaz Serbest Bölgesi ile ilgili ayrıntılı bilgiye aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz.
www.freetradezone-bourgaz.com

Şirket Birleşmeleri ve Marka Satınalmalar

Şirket birleşmeleri ve satın almalar ile ilgili bilgilere Bulgaristan'da yayınlanan Dnevnik (www.dnevnik.bg) ve Kapital (www.capital.bg) gazeteleri vasıtasıyla ulaşmak mümkündür.

Ayrıca Bulgarca ve İngilizce yayınlanan Bulgarian Industrial Association isimli günlük bülten de faydalanılabilir.

Bulgarian Industrial Association-16-20 Alabin Str., Sofia 1000, Bulgaria
phone: +359 2 932 09 11
fax: +359 2 987 26 04
office@bia-bg.com
<http://old.bia-bg.com/>

► Dış Ticaret

Genel Durum

2010 yılında Bulgaristan'ın ihracatı geçen yıla göre %25 artış göstererek 20.7 milyar dolar değerine yükselmiştir. Aynı yıl ithalatı ise 25.4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

	2005	2006	2007	2008	2009b	2010c	2011c
İhracat (fob, milyar dolar)	11,8	15,1	18,6	22,7	17,4	18,7	19,8
İthalat (fob, milyar dolar)	17,2	22,1	28,6	35,6	24,1	24,7	25,3
Dış Ticaret Hacmi (fob, milyar dolar)	29,0	37,2	47,2	58,3	41,5	43,4	45,1
Dış Ticaret Dengesi (milyar dolar)	-5,4	-7,0	-10,0	-12,9	-6,7	-6,0	-5,5

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Bulgaria Country Forecast (Ocak 2010)

b: EIU tahmini c: EIU projeksiyonu

İhracatında Başlıca Ürünler

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP NO	ÜRÜNLER	2006	2007	2008	2009	2010
-	TOPLAM	15.101	18.575	22.486	16.503	20.700
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham yağlar hariç)	1.997	2.366	3.019	1.681	2.248
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	280	314	721	779	1.365
9999	Başka yerde belirtilmeyen eşyalar	451	334	530	333	639
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karışık olan veya olmayan ürünlerden oluşan ilaçlar	112	244	310	366	496
1001	Buğday ve mahlut	164	63	479	303	454
2716	Elektrik enerjisi	-	330	565	360	447
8544	İzole tel kablo	151	205	226	264	361

7204	Dökme demirin, demir veya çeliğin döküntü ve hurdaları	182	237	310	132	336
1206	Ayçiçeği tohumu	151	149	316	351	331
6204	Kadınlar ve kız çocuklar için takım elbiseler	352	405	383	292	273
6203	Erkekler ve erkek çocuklar için takım elbiseler	352	350	350	244	245
7214	Demir veya alaşımsız çelikten çubuklar	109	143	345	209	240
7402	Rafine edilmemiş bakır , elektrolitik rafine için bakır anotları	1.207	1.039	1.204	446	235
1205	Rep veya kolza tohumları	4	26	102	97	232
7409	Bakır saclar, levhalar, yaprak ve şeritler	253	249	223	104	196
8418	Buzdolapları	101	146	208	193	194
7112	Kıymetli metallerin döküntüleri	40	51	83	144	193
2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	93	140	227	290	192
7901	İşlenmemiş çinko	255	328	198	149	187
2836	Karbonat	121	169	186	133	186
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri	549	754	518	160	179
7801	İşlenmemiş kurşun	86	178	178	134	175
2402	Tütün veya tütün yerine geçen maddelerden yapılmış purolar	22	45	57	94	168
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamulleri	101	117	163	156	167
8507	Elektrik akümülatörü	67	118	166	123	166
8481	Borular, kazanlar, tanklar için musluklar, valfler	120	194	216	141	160
1005	Mısır	33	38	45	99	159
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları	66	92	93	121	159
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	250	254	186	176	149
7407	Bakır çubuk ve profiller	101	128	129	65	135
6106	Kadınlar ve kız çocuklar için bluzlar	180	206	179	160	135
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar	82	106	118	103	130
6110	Kazaklar, süveterler, hırkalar	156	142	146	136	127
9025	Hidrometre ve termometreler	77	121	129	100	122
8412	Diğer motorlar ve kuvvet hasil eden makinalar	104	152	186	89	120
8528	Televizyon alıcıları	3	59	133	189	116
6109	Tişörtler, fanilalar	150	167	145	125	114
8536	Elektrik teçhizatı (Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devreleri için)	61	72	95	79	113
8703	Binek otomobilleri	2	11	37	58	112
1701	Kamış veya pancar şekeri	6	27	70	60	107
8504	Elektrik trafoları	48	58	96	104	104
1512	Ayçiçeği tohumu yağları	29	38	73	77	104
9403	Diğer mobilyalar	117	138	139	92	100
6403	Ayakkabı	92	101	98	92	99
6104	Kadınlar ve kız çocuklar için takım elbiseler	52	85	83	85	98
8542	Elektronik entegre devreler	49	84	96	62	97
7404	Hurda bakır	61	59	53	39	95
6406	Ayakkabı aksesuarları	93	104	103	75	95

Kaynak: Trademap

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Edilgi Başlıca Ürünler (Mayıs Dönü)

GTİP NO	ÜRÜNLER	2006	2007	2008	2009	2010
	TOPLAM	23.269	30.085	37.015	23.341	25.445
2709	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham)	0	3.675	4.904	2.719	3.091
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham yağ hariç)	640	746	969	684	1.100
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	880	1.001	985	719	1.048
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	173	916	1.437	889	1.003
9999	Başka yerde belirtilmeyen mallar	4.191	803	1.040	848	837
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere karışık olan veya olmayan ürünlerden oluşan ilaçlar	458	567	711	728	788
8703	Binek otomobilleri	1.413	1.320	1.591	459	478
8517	Telefon cihazları	82	510	523	377	411
2701	Taşkömürü ve taşkömüründen elde edilen briketler	347	438	651	329	329
8528	Televizyon alıcıları	102	269	344	312	278
8471	Otomatik bilgi işlem makinaları	314	262	321	224	241
8544	İzole tel kablo	177	262	277	191	230
7404	Bakır atık ve hurda	38	73	166	98	230
0203	Domuz eti (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	31	118	185	209	202
1701	Kamış veya pancar şekeri	128	76	150	139	199
8701	Traktörler	196	260	377	142	188
7601	İşlenmemiş alüminyum	177	169	169	114	169
8708	Motorlu taşıtlar yedek parçaları	116	168	215	148	156
8542	Elektronik entegre devreler	103	117	146	96	135
2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	25	55	110	121	130
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	120	173	212	120	127
8481	Borular, kazanlar, tanklar için musluklar, valfler	111	153	172	121	123
7208	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlikleri 600 mm. veya daha fazla)	141	171	215	88	122
6006	Diğer örme mensucat	106	129	120	113	121
8536	Elektrik teçhizatı (Gerilimi 1000 voltu geçmeyen devreler için)	98	133	151	116	119
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	172	243	449	117	117
2607	Kurşun cevherleri ve konsantreleri	63	129	187	64	116
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları	30	46	76	91	114
8415	Klimalar	93	178	238	119	113
3901	Etilen polimerler	60	88	85	64	111
8418	Buzdolapları	129	177	195	142	111
2608	Kurşun cevherleri ve konsantreleri	185	241	102	66	109
9403	Diğer mobilyalar	100	161	215	123	109
3907	Poliasetaller	91	108	122	86	109
8541	Diyotlar/transistörler	31	36	58	35	108
7210	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri	87	123	159	89	105
8502	Elektrik enerjisi üretim grupları	35	64	101	106	104
8443	Baskı makinaları	35	180	180	185	103
3926	Plastik eşyalar	93	96	110	89	101
3920	Plastiklerden diğer plakalar, levhalar, filmler ve şeritler	94	103	121	89	97
8538	Elektrik teçhizatı aksam ve parçaları	45	53	74	63	97

7500 Demiri veya çelikleri inşaat ve inşaat aksamı	144	221	241	101	93
8516 Elektrikli su ısıtıcıları	86	127	148	98	95
7204 Dökme demirin, demirin veya çeliğin döküntü ve hurdaları	46	88	108	52	93
8504 Elektrik trafoları	72	124	138	78	91
3002 İnsan kanı, tedavide, korunmada veya teşhiste kullanılmak üzere hazırlanmış hayvan kanı	24	38	54	75	89
3808 Haşarat öldürücüler	65	68	84	82	88
8433 Tarım ürünlerinin hasat ve harman edilmesine mahsus makina ve cihazlar	34	46	119	120	87
1806 Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	25	46	69	64	84
3824 Kimya sanayi ürünleri	58	72	83	54	83
3402 Yüzey aktif organik maddeler	69	90	114	83	82
5407 Sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat	89	98	96	77	80
8704 Kamyonlar	411	465	510	95	80
0901 Kahve	33	44	86	78	80
3917 Plastik tüpler, borular, bağlantı elemanları	72	94	127	89	78

Kaynak: Trademap

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (Milyon Dolar)

ÜLKELER	2006	2007	2008	2009	2010
TOPLAM	15.101	18.575	22.486	16.503	20.700
Almanya	1.462	1.882	2.046	1.848	2.203
İtalya	1.530	1.914	1.887	1.531	2.006
Romanya	635	893	1.631	1.411	1.914
Türkiye	1.751	2.122	1.980	1.203	1.760
Yunanistan	1.349	1.517	2.231	1.556	1.642
Fransa	633	740	921	733	834
Belçika	990	1.149	1.327	929	780
Sırbistan	584	790	1.046	598	778
Rusya	230	449	610	419	589
İspanya	488	444	504	526	552
Özel kategoriler	-	283	254	155	469
Gibraltar	51	84	180	107	453
Makedonya	332	320	507	339	440
İngiltere	389	462	472	322	403
Avusturya	293	344	463	321	390
Polonya	224	305	429	257	355
Hollanda	209	224	320	259	313
ABD	429	427	351	261	283
Ukrayna	112	229	261	135	264
Macaristan	136	197	211	189	263

Kaynak: Trademap

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalat (Milyon Dolar)

Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010
Toplam	23.269	30.085	37.015	23.341	25.445
Rusya	3.998	5.144	6.536	3.649	4.108
Almanya	2.898	3.445	4.063	2.572	2.968

İtalya	2.048	2.579	2.925	1.860	1.883
Romanya	879	1.162	1.753	1.097	1.775
Yunanistan	1.218	1.549	1.729	1.296	1.516
Türkiye	1.391	2.072	2.076	1.303	1.378
Ukrayna	729	690	1.238	502	1.065
Avusturya	499	745	879	588	886
Fransa	955	1.129	1.349	923	836
Macaristan	298	630	729	501	794
Hollanda	297	520	627	434	714
Çin	970	1.570	1.964	1.267	655
Polonya	456	635	839	547	535
Belçika	270	442	495	382	484
Çek Cum.	343	513	704	601	483
İspanya	406	547	659	434	480
İngiltere	443	505	637	336	402
Makedonya	175	382	418	240	337
Peru	165	176	225	156	296
Slovakya	150	206	294	188	277

Kaynak: Trademap

► Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

Bulgaristan, Dünya Ticaret Örgütü'ne 1996 yılında üye olmuştur. DTÖ'ye üyelik Bulgaristan pazarının liberalleşmesinde önemli rol oynamıştır.

1 Ocak 2007 tarihinde AB'ye üye olması ile birlikte Bulgaristan'ın AB ülkeleri ile ticari ilişkileri AB Gümrük Birliği temelinde yürütülmeye başlanmıştır.

Bulgaristan'ın EFTA ülkeleri (İsviçre, Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn), Makedonya, İsrail, Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ ve Bosna-Hersek ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

2007 yılında AB'ye üye olan Bulgaristan, üçüncü ülkelerle yaptığı ticarete AB Ortak Gümrük Tarifelerini uygulamaktadır.

AB üyeliğinin ardından Türkiye-AB gümrük birliğinin bir tarafı haline gelen Bulgaristan ile Türkiye arasında gümrük birliği kapsamında sanayi ürünlerinin ticaretinde gümrük vergisi alınmamaktadır. Tarım ürünleri için AB'nin Türk tarım ürünlerine uyguladığı tercihli vergi oranları uygulanmaktadır. Avrupa Toplulukları Birleştirilmiş Gümrük Tarifesi'ne (TARIC) göre gümrük vergileriyle ilgili detaylı bilgiye http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/tarhome_en.htm adresinden ulaşmak mümkündür.

Türkiye ile Bulgaristan arasında Gümrük Birliği anlaşması çerçevesinde sanayi ürünleri ithalatında uygulanan tarifeler sıfırlanmakla birlikte, ithalat üzerinden alınan diğer vergi uygulamaları söz konusudur. KDV oranı tüm ürünler için % 20'dir. Ayrıca, alkol ve alkollü içecekler, tütün mamülleri, akaryakıt ürünleri, kahve ve otomobiller için çeşitli oranlarda Özel Tüketim Vergisi alınmaktadır.

1 Ocak 2007 tarihinden itibaren geçerli olan kurumlar vergisi oranı ile 2008 yılından itibaren uygulanmakta olan gelir vergisi oranı % 10'dur.

KDV İadeleri

Bulgaristan'da KDV iadelerinden AB üyesi olmayan ülke vatandaşları, karşılıklılık ilkesi dikkete alınarak yararlandırılır. Bu kapsama Türk vatandaşları (gerçek kişiler) dahildir. Ancak Türk tüzel kişilikleri (şirket, dernek, kurum vb.) henüz bu imkandan faydalanamamaktadırlar. Bir başka ifade ile bir Türk TİR sürücüsü kendi adına yaptığı harcamalara ilişkin KDV iadesinden faydalanabilirken, Türk nakliye

firması yararlanamaz. Türk vatandaşlarının KDV iadelerini alabilmeleri aşağıdaki şartlara bağlıdır:

- 1- Hepsi bir yerde ve bir faturada/fişte olmak kaydıyla yapılan alışverişin tutarının en az 150 Euro olması,
- 2- Alışveriş yapılan yerde geçerli bir pasaport arz edilerek bir "KDV İadesi Talebi Belgesi"nin doldurulması,
- 3- Pasaport, fiş/fatura ibraz edilerek ve alınan eşya ile birlikte Bulgaristan Maliye Bakanlığınca yetkilendirilmiş ülke içindeki, havaalanı, liman ve karayolu sınır kapılarındaki temsilciliklere KDV İadesi Talebi Belgesinin onaylatılması.

Tarife Dışı Engeller

Tarım Ürünü İthalatı ve Bitki Sağlığı Kontrolleri

Bitki sağlığı kontrolü sınır kapılarında ürün Bulgaristan topraklarına girer girmez Tarım ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Bitki Koruma Ulusal Servisi tarafından gerçekleştirilir. Aşağıdaki ürünler bitki sağlığı kontrolüne tabidirler:

- Tohumlar ve fideler dahil olmak üzere tüm bitkiler,
- Bitkisel ürünler,
- Besin takviye (nutrient media) ürünleri,
- Bitki koruma preparatları,
- Bitki nakliye vasıtaları,
- Bitki paketleri.

Tarım ürünlerinin ithalatı esnasında, ihracatçı ülkeden alınacak Bitki Sağlığı Sertifikası ile Bulgaristan'daki Bölge Bitki Koruma Servisinden (BBKS) alınacak "ithalat belgesi" aranmaktadır. Gerçek ve tüzel kişiler "İthalat belgesi" alma hakkına sahip olup bu konuda bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ancak tüm gerçek ve tüzel kişilerin tarım ürünleri ithalatı yapmadan önce BBKS'ne kayıt olması gerekmektedir.

"İthalat belgesi" nin alınabilmesi için ithalatçı kayıt numarasının ibrazı ile ithalatçının yazılı beyannamesi yeterli olmaktadır. Söz konusu ithalat belgesi düzenlenmesini takiben BBKS tarafından sınırdaki müfettişlere gönderilmektedir.

"İthalat belgesi" bir günde düzenlenmekte olup "İthalat belgesi" alınması için ithalatın gerçekleşmesinden en az iki gün önce BBKS beyanname verilmesi gerekmektedir. Beyannamenin verildiği gün malın ithal edilmesi söz konusu ise ekspres "İthalat Belgesi" düzenlenmekte ve bir ek ücret tahsil edilmektedir. Belge, düzenlendikten sonra sınır kapısına gönderilmektedir.

Kontrollerle ilgili alınan ücret ve tarifeler "Tarım ve Orman Bakanlığı Bitki Koruma Servisi tarafından tahsil edilecek ücret tarifesi" genelgesiyle belirlenir.

Fındık, antep fıstığı, yerfıstığı, kuru incir ve üzüm gibi kuruyemişlerin aflatoksin denetimi ise Sağlık Bakanlığı sınır birimlerince gerçekleştirilmektedir.

Veterinerlik Kontrolleri

Tüm hayvansal ürünler ile su ürünlerinin veterinerlik kontrolleri Bulgaristan sınır kapılarında Tarım ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Ulusal Veterinerlik (NVMS) Servisi tarafından icra edilmektedir. Bu kontroller:

- belge incelemesi,
- ürün kimlik incelemesi,
- fiziki kontrol,
- nakliye vasıtasının incelenmesi ve
- nakliye vasıtasının dezenfeksiyonunu kapsamaktadır.

Veterinerlik ürünlerinin ithalatı ancak:

- NVMS Sınır denetmenlerine NVMS Genel Müdürü imzalı veterinerlik tıbbi ihracat lisansı ulaştıysa,
- bu ürüne ait, diğer tüm fatura vb. ihracat evraklarına ek olarak ihracatçı ülke yetkili organları tarafından onaylanmış orjinal veterinerlik sertifikası varsa,
- veterinerlik kontrolleri olumlu bir şekilde sonuçlandıysa,
- bu ürün, Veterinerlik Kanunu'nun 49. maddesi 1. paragrafı gereğince herhangi bir kısıtlamaya tabi değil ise
- ve tüm veterinerlik ücretleri tahsil edilmiş ise izin verilir.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Bulgaristan'a ihracat yapan firmalarımızın dikkat etmesi gereken kuralların başında ürünlerin zorunlu teknik gerekliliklere uygunluğu gelmektedir. AB üyeliğinin ardından Bulgaristan'da AB'nin ticarettle teknik engellerin kaldırılmasına dair mevzuatı ve sistemi uygulanmaktadır. Bu kapsamda, Bulgaristan'da AB'nin ürün güvenliği, standardizasyon, akreditasyon, metroloji, uygunluk değerlendirmesi, test, muayene ve belgelendirme mevzuatına geçilmiştir. Bulgaristan'a ihraç edilen ürünlerin insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin tüm kuralları karşılaması gerekmektedir. AB'nin bu alandaki yeni yaklaşım mevzuatı kapsam dahilindeki ürünlere "CE" işaretinin iştirilmesini zorunlu kılmaktadır. AB'nin bu alandaki mevzuatı Türkiye tarafından da uyumlaştırıldığından ihracatçılarımızın bu konuda ihtiyaç duydukları bilgiyi temin ederek uyum sağlamalarında herhangi bir zorluk beklenmemektedir. Daha ayrıntılı bilgi için Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın www.dtm.gov.tr internet sayfasında "teknik düzenlemeler" kısmına bakınız.

Gümrük idaresi, AB'nin, ürünlerin güvenlik koşullarına uygunluk kontrolüne ilişkin 339/93 sayılı

Kararı'nın koşullarının uyumlaştırıldığı Gümrükler Kanununun 78/a maddesinde sayılan piyasa gözetimi ve denetimine dair hükümleri yerine getirmektedir. Gümrük yetkilileri, piyasa gözetimi ve denetimi yapmaya yetkili kuruluşlar tarafından güvenlik gerekleri bakımından kontrole tabii olacak mallar hakkında önceden bilgilendirildiğinde, Gümrükler Kanununun 78/a maddesi hükümlerini söz konusu mallar için uygulamaktadır. Bu çerçevede, Metroloji ve Teknik Denetim Devlet Ajansı, Ticaret ve Tüketicileri Koruma Komisyonu, Sağlık Bakanlığı'nın ihtisaslaşmış devlet sağlık kontrolü organları, Milli Bitki Koruma Servisi, Tarım ve Ormanlar Bakanı'na Bağlı Kontrol-Teknik Teftiş Organı gibi piyasa gözetimi ve denetimine yetkili organlar ile ilişkiler hakkında söz konusu organlar ile Gümrük Ajansı arasında protokoller imzalanmıştır.

Diğer taraftan, Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında bulunmayan tarımsal, hayvansal ve su ürünlerinin Türkiye'den Bulgaristan'a ihracatında veya bu ülkeden transit geçirilmesinde mevzuata uygunluk konusunda bir takım sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Bu konuda gerekli uygunluk değerlendirme belgelerinin ve sertifikaların kuralına uygun düzenlenmesi önem arz etmektedir. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın <http://www.tarim.gov.tr> internet adresinden ve Bulgaristan Cumhuriyeti Tarım ve Gıda Bakanlığı Veterinerlik Servisi'nin <http://www.mzh.government.bg/Article.aspx?lmid=653&id=653&lang=2> adresinden yararlanabilirsiniz.

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye-Bulgaristan Dış Ticaret Değerleri (1 000 Dolar)

–	İhracat	İthalat	Ticaret Hacmi	Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
1989	26.723	3.296	30.020	23.427	810,7
1990	10.366	31.880	42.246	-21.513	32,5
1991	76.069	139.912	215.981	-63.842	54,4
1992	72.246	224.542	296.788	-152.297	32,2
1993	86.245	243.244	329.490	-156.999	35,5
1994	133.663	195.508	329.171	-61.844	68,4
1995	183.176	402.029	585.205	-218.853	45,6
1996	156.906	362.771	519.677	-205.865	43,3
1997	175.887	408.852	584.739	-232.965	43,0
1998	213.316	367.420	580.736	-154.104	58,1
1999	233.595	295.573	529.168	-61.978	79,0
2000	252.934	465.408	718.342	-212.474	54,3
2001	299.415	393.516	692.931	-94.101	76,1
2002	380.332	508.449	888.781	-128.116	74,8
2003	621.685	689.462	1.311.147	-67.778	90,2
2004	894.326	959.471	1.853.797	-65.145	93,2
2005	1.179.313	1.190.079	2.369.392	-10.766	99,1
2006	1.568.006	1.663.425	3.231.431	-95.419	94,3
2007	2.060.171	1.951.656	4.011.827	108.514	105,6
2008	2.151.534	1.840.008	3.991.542	311.527	116,9
2009	1.389.199	1.116.902	2.503.545	271.915	124,3
2010	1.497.959	1.700.663	3.198.622	-202.704	88,0

Kaynak: <http://bilgi.dtm.gov.tr>

Türkiye'nin Bulgaristan'a İhracatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTİP	ÜRÜN	2007	2008	2009	2010
–	TOPLAM	2.060	2.152	1.389	1.498
39	PLASTİK VE PLASTİKTEN MAMUL EŞYA	108	143	100	102
85	ELEKTRİKLİ MAKİNA VE CİHAZLAR,AKSAM VE PARÇALARI	144	119	67	96
84	NÜKLEER REAKTÖRLER,KAZAN;MAKİNA VE CİHAZLAR,ALETLER,PARÇALARI	156	173	92	95
26	METAL CEVHERLERİ,CÜRUF VE KÜL	84	48	16	93

07	YENİLEN SEBZELER VE BAZI KUR VE TOPLUKLAR	28	33	119	87
08	YENİLEN MEYVALAR,KABUKLU YEMİŞLER,TURUNÇGİL VE KAVUN KABUĞU	16	51	81	82
60	ÖRME EŞYA	75	93	79	77
76	ALUMİNYUM VE ALUMİNYUM EŞYA	89	95	60	68
74	BAKIR VE BAKIRDAN EŞYA	59	52	52	63
55	SENTETİK VE SUNİ DEVAMSIZ LİFLER	47	53	40	56
72	DEMİR VE ÇELİK	258	204	56	51
48	KAĞIT VE KARTON;KAĞIT HAMURUNDAN KAĞIT VE KARTONDAN EŞYA	61	65	45	46
61	ÖRME GİYİM EŞYASI VE AKSESUARLARI	44	37	30	42
87	MOTORLU KARA TAŞITLARI,TRAKTÖR,BİSİKLET,MOTOSİKLET VE DİĞER	170	192	48	41
73	DEMİR VEYA ÇELİKTE EŞYA	108	112	50	40
52	PAMUK	48	48	44	33
62	ÖRÜLMEMİŞ GİYİM EŞYASI VE AKSESUARLARI	28	24	15	31
25	TUZ,KÜKÜRT,TOPRAK VE TAŞLAR,ALÇILAR VE ÇİMENTO	13	18	39	30
40	KAUÇUK VE KAUÇUKTAN EŞYA	25	24	20	29
54	DOKUMAYA ELVERİŞLİ SUNİ VE SENTETİK LİFLER	35	32	18	28
27	MİNERAL YAKITLAR,MİNERAL YAĞLAR VE MÜSTAHSALLARI,MUMLAR	97	66	38	23
70	CAM VE CAM EŞYA	16	22	20	22
20	SEBZE,MEYVA,BİTKİ PARÇALARI,SERT KABUKLU YEMİŞ KONSERVELEİ	18	25	21	20
34	SABUNLAR,YÜZEY AKTİF ORGANİK MADDELER,YIKAMA-YAĞLAMA MADDE.	20	21	18	18
94	MOBİLYALAR,AYDINLATMA,REKLAM LAMBALARI,PREFABRİK YAPILAR	30	38	18	16
83	ADİ METALLERDEN ÇEŞİTLİ EŞYA	24	28	16	15
64	AYAKKABILAR,GETRLER,TOZLUKLAR VB EŞYA VE AKSAMI	22	25	9	13
63	MENSUCATTAN MAMUL DİĞER EŞYA,KULLANILMIŞ EŞYA,PAÇAVRALAR	13	14	7	11
44	AĞAÇ VE AĞAÇTAN MAMUL EŞYA;ODUN KÖMÜRÜ	18	24	15	11
69	SERAMİK MAMULLERİ	23	23	12	11
33	UÇUCU YAĞLAR,REZİNOİTLER,PARFÜMERİ,KOZMETİKLER VB	13	18	11	10
19	ESASINI HUBUBAT,UN,NİŞASTA,SÜT TEŞKİL EDEN MÜSTAHZARLAR	9	14	10	9
32	DEBAGAT VE BOYACILIKTA KULLANILAN HÜLASA,BOYA,MACUN,SAKIZLAR	14	16	10	9
58	ÖZEL DOKUNMUŞ MENSUCAT,DANTELA,DUVAR HALILARI,İŞLEMELER	15	21	7	9
38	MUHTELİF KİMYASAL MADDELER	10	12	8	9
56	VATKA,KEÇE,DOKUNMAMIŞ MENSUCAT,ÖZEL İPLİK,SİCİM VE MAMULLERİ	10	8	7	9
68	TAŞ,ALÇI,ÇİMENTO,AMYANT,MİKA VB MADDELERDEN EŞYA	12	18	8	9
17	ŞEKER VE ŞEKER MAMULLERİ	10	12	11	7
29	ORGANİK KİMYASAL MÜSTAHSALLAR	3	4	3	7
18	KAKAO VE KAKAO MÜSTAHZARLARI	7	8	6	7
57	HALILAR VE DİĞER DOKUMAYA ELVERİŞLİ MADDEDEN YER KAPLAMALARI	7	12	8	6
96	ÇEŞİTLİ EŞYA	6	7	5	5
30	ECZACILIK ÜRÜNLERİ	4	4	3	4
59	EMDİRİLMİŞ,SIVANMIŞ,KAPLANMIŞ MENSUCAT,BUNLARDAN TEKNİK EŞYA	5	7	4	4
41	HAM POSTLAR,DERİLER (KÜRKLER HARİÇ) VE KÖSELELER	2	1	2	4
51	YÜN,KIL,AT KILI;BUNLARIN İPLİK VE DOKUMALARI	10	8	4	4
21	YENİLEN ÇEŞİTLİ GIDA MÜSTAHZARLARI	2	3	5	4
71	İNCİLER,KIYMETLİ TAŞ VE METAL MAMULLERİ,MADENİ PARALAR	9	10	4	3

Kaynak: <http://bilgi.dtm.gov.tr>

GTİP ÜRÜNLER	2007	2008	2009	2010
TOPLAM	1.952	1.840	1.117	1.701
74 BAKIR VE BAKIRDAN EŞYA	272	268	239	453
72 DEMİR VE ÇELİK	441	258	91	240
12 YAĞLI TOHUM VE MEYVALAR,SANAYİ BİTKİLERİ,SAMAN,HAYVAN YEMİ	109	204	125	149
27 MİNERAL YAKITLAR,MİNERAL YAĞLAR VE MÜSTAHSALLARI,MUMLAR	179	295	123	130
44 AĞAÇ VE AĞAÇTAN MAMUL EŞYA;ODUN KÖMÜRÜ	46	26	46	91
78 KURŞUN VE KURŞUNDAN EŞYA	90	47	77	79
79 ÇİNKO VE ÇİNKODAN EŞYA	162	101	57	64
28 İNORGANİK KİMYASAL MÜSTAHSALLAR,ORGANİK,İNORGANİK BİLEŞİKLER	85	102	51	61
85 ELEKTRİKLİ MAKİNA VE CİHAZLAR,AKSAM VE PARÇALARI	33	28	34	56
39 PLASTİK VE PLASTİKTEN MAMUL EŞYA	67	55	40	38
84 NÜKLEER REAKTÖRLER,KAZAN;MAKİNA VE CİHAZLAR,ALETLER,PARÇALARI	33	27	19	31
31 GÜBRELER	10	14	2	26
35 ALBÜMİNOİD MADDELER,TUTKALLAR,ENZİMLER VB	15	22	16	25
47 ODUN HAMURU;LİFLİ SELÜLOZİK MADDELERİN HAMURLARI,HURDALAR	11	14	3	23
01 CANLI HAYVANLAR	0	0	0	20
23 GIDA SANAYİİ KALINTI VE DÖKÜNTÜLERİ,HAZIR HAYVAN GIDALARI	6	8	9	18
70 CAM VE CAM EŞYA	67	28	20	16
29 ORGANİK KİMYASAL MÜSTAHSALLAR	88	100	31	16
62 ÖRÜLMEMİŞ GİYİM EŞYASI VE AKSESUARLARI	10	12	10	13
10 HUBUBAT	25	57	20	13
55 SENTETİK VE SUNİ DEVAMSIZ LİFLER	21	10	8	11
25 TUZ,KÜKÜRT,TOPRAK VE TAŞLAR,ALÇILAR VE ÇİMENTO	31	17	7	11
11 DEĞİRMENCİLİK ÜRÜNLERİ,MALT,NİŞASTA,İNÜLİN,BUĞDAY GLUTENİ	0	1	6	10
48 KAĞIT VE KARTON;KAĞIT HAMURUNDAN KAĞIT VE KARTONDAN EŞYA	19	21	9	9
41 HAM POSTLAR,DERİLER (KÜRKLER HARİÇ) VE KÖSELELER	11	10	4	8
76 ALUMİNYUM VE ALUMİNYUM EŞYA	6	6	4	7
61 ÖRME GİYİM EŞYASI VE AKSESUARLARI	11	11	8	7
18 KAKAO VE KAKAO MÜSTAHZARLARI	0	0	3	6
71 İNCİLER,KIYMETLİ TAŞ VE METAL MAMULLERİ,MADENİ PARALAR	17	20	7	6
94 MOBİLYALAR,AYDINLATMA,REKLAM LAMBALARI,PREFABRİK YAPILAR	4	5	3	6
73 DEMİR VEYA ÇELİKTEN EŞYA	7	6	3	4
51 YÜN,KIL,AT KILI;BUNLARIN İPLİK VE DOKUMALARI	12	7	4	4
54 DOKUMAYA ELVERİŞLİ SUNİ VE SENTETİK LİFLER	6	4	4	4
87 MOTORLU KARA TAŞITLARI,TRAKTÖR,BİSİKLET,MOTOSİKLET VE DİĞER	3	2	1	3
19 ESASINI HUBUBAT,UN,NİŞASTA,SÜT TEŞKİL EDEN MÜSTAHZARLAR	1	2	2	3
38 MUHTELİF KİMYASAL MADDELER	2	4	1	3
83 ADİ METALLERDEN ÇEŞİTLİ EŞYA	4	2	2	3
40 KAUÇUK VE KAUÇUKTAN EŞYA	5	5	2	3
30 ECZACILIK ÜRÜNLERİ	1	1	2	2
86 DEMİRYOLU ULAŞIM ARAÇLARI VB,AKSAM VE PARÇALARI	10	3	2	2
60 ÖRME EŞYA	2	1	2	2
90 OPTİK,FOTOĞRAF,SİNEMA,ÖLÇÜ,KONTROL,AYAR CİHAZLARI,TIBBİ ALET.	1	2	1	2
89 GEMİLER,SUDA YÜZEN TAŞIT VE ARAÇLAR	0	2	3	2
22 MEŞRUBAT,ALKOLLÜ İÇKİLER VE SİRKE	0	0	0	2
21 YENİLEN ÇEŞİTLİ GIDA MÜSTAHZARLARI	0	1	0	2

26 METAL CEVHERLERİ,CÜRUF VE KÜL	4	1	1	2
34 SABUNLAR,YÜZEY AKTİF ORGANİK MADDELER,YIKAMA-YAĞLAMA MADDE.	0	0	0	1

Kaynak: <http://bilgi.dtm.gov.tr>

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Türkiye-Bulgaristan Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma	06.07.1994
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	07.07.1994
Turizm Anlaşması	1997
Enerji ve Altyapı Alanlarında İşbirliği Anlaşması	1998
Uzun Vadeli Sözleşme	1999
İkili Hava Ulaştırma Anlaşması	2004
Deniz Ticareti Taşımacılık Anlaşması	2004

Kaynak: www.dtm.gov.tr

Türkiye-Bulgaristan Yatırım İlişkileri

Bulgaristan Merkez Bankası verilerine göre 2009 yılında Bulgaristan'daki kümülatif Türk yatırımları 392 milyon euro değerindedir. 2009 yılında yapılan yatırımlar ise 2008'e göre %2.5 artarak 20.6 milyon euro düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu veriler çerçevesinde Türkiye Bulgaristan'ın yabancı yatırımcılar sıralamasında 20. konumdadır

Bulgaristan'daki Türk yatırımlarının yelpazesi geniştir. Turizm, bankacılık, tekstil ve hazır giyim, ev aletleri, oto yedek parça, ulaştırma, alüminyum, pvc, gıda, yakıt dağıtımı, odun işleme yatırım yapılan başlıca sektörlerdir. Ev tekstili, mobilya, inşaat malzemeleri, otel ve restoran donanımı, ambalaj Türk yatırımcılarına Bulgaristan'da iş yapmaları açısından potansiyel vaad etmektedir.

Bulgaristan'daki en önemli Türk yatırımı Şişecam'ın Tırговиşte'deki iki fabrika projesine yaptığı toplam 380 milyon Dolarlık yatırımdır. Söz konusu fabrikalarda düzcam ve züccaciye üretilmekte olup, üretimin büyük çoğunluğu ihraç edilmektedir. Bulgaristan'da en büyük direk yatırımcı konumundaki Şişecam, Tırговиşte'deki tesislerinde 2011 yılı başında yeni bir fabrika daha açmıştır. Yeni fabrikada Balkanlar ve Avrupa için otomobil camı üretilecektir.

Ülkede iki Türk sermayeli banka (Ziraat Bankası ve D-Commerce Bank) faaliyet göstermektedir. Ziraat Bankası başta Filibe ve Kırcaali kentleri olmak üzere dört yeni şube daha açmayı planlamaktadır. Halihazırda 16 şubesi bulunan D-Commerce Bank ise 14 yeni şube daha açmayı hedeflemektedir.

Sofya ve Filibe'deki Princess Otellerinin işletmesini Mart 2008'de Dedeman firması üstlenmiştir. Firma, kış turizm merkezi Bansko ve SPA turizmi merkezi Velingrad'da bulunan iki otelin işletmesini daha üstlenmeyi planlamaktadır.

Temizlik ve hijyen ürünlerinde Hayat Kimya, otomotiv yedek parça üretiminde Tekno-Aktaş, elektrikli devre üretiminde MikroAk, şişelenmiş su üretiminde Kom, ağaç ürünleri imalatında Kastomonu Entegre'nin Gabrovnitsa adı ile üretim yapan işletmesi, tekstil üretiminde Şahinler ve Santinelli, ilaç üretiminde Nobel Pharma önemli Türk yatırımlarıdır. Etap Adres isimli Tüek firması ülkede otobüs işletmeciliği yapmaktadır. Taç, Eczacıbaşı Vitra, Eti, Ülker, Sarar, İstikbal, Doğtaş, Yağmur, Isuzu, BMC, Temsa, Polisan, Betek ve Beko ülkede bulunan Türk markalarıdır.

T.C. Hazine Müsteşarlığı verilerine göre ise Türkiye'de 31.12 2009 tarihi itibarıyla doğrudan yabancı yatırım gerçekleştiren Bulgar sermayeli firma sayısı 292'dir. Bulgar firmalar tekstilden inşaata, otomotiv sektöründen mobilyaya, makineden sağlık işleri ve sosyal hizmetlere kadar ülkemizde pek çok alanda faaliyet göstermektedir.

İş Konseyi

1991'de kurulan Türk-Bulgar İş Konseyi ile iki ülke iş adamları için uygun bir ortam oluşturularak ticaret hacminin artırılması amaçlanmaktadır. Bulgar firmalar gıda ürünleri ve enerji projeleri konusunda Türkiye'yi hedef olarak belirlerken, Türk inşaat firmaları Bulgaristan'daki altyapı projelerinde yer almak istemektedirler.

İş Konseyi kapsamında Ocak 2006, Haziran 2007, Kasım 2007, Aralık 2008 ve Mart 2009'da toplantılar gerçekleştirilmiştir.

► Pazar ile İlgili Bilgiler

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Yeni Patent ve Telif Yasasının kabulü ile ülkenin bu konuda uluslararası standartları tutturması sağlanmıştır. Bulgaristan, 1995 yılında ses kayıtları konusunda Roma ve Cenevre Konvansiyonlarına taraf olmuş, fikri mülkiyet haklarının ihlali durumlarını cezai açıdan soruşturmak ve suçluları cezalandırmak amacıyla ceza kanunlarında değişiklikler yapmıştır. 1995 yılı Aralık ayında Uluslararası Fonografi Endüstrisi Federasyonu taklit edilmiş ses kayıtlarının en önemli dağıtıcısı konumundaki bir Romen firma ile anlaşmış ve bu anlaşma ile söz konusu dağıtıcı firma yalnızca lisanslı ürünlerin dağıtımını üstleneceği konusunda teminat vermiştir. Ancak alınan tüm önlemlere rağmen video, kompakt disk, ve bilgisayar programları sahteciliği önemli bir sorun olmaya devam etmiştir. Bu ürünlerin ihracatı uluslararası pazarlarda sorunlar yaratmaktadır.

Dağıtım Kanalları

Perakendecilik

Devlet mağazalarının özelleştirilmesi ve 1989 yılından sonra açılan yeni mağazalar ile birlikte perakendecilik sektörünün büyük çoğunluğu özel sektörün eline geçmiştir. Gıda malları satışlarının neredeyse tamamı özel sektördeki mağazalar ve satıcılar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Büyük uluslararası perakende aktörlerinin ülkeye girmesi ile birlikte Bulgar perakendecilik sektörü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Modern depolama tesislerinin nicelik ve nitelik olarak yetersiz olması geçmişte önemli bir sorun teşkil ederken, yapılan yatırımlarla bu sorun büyük ölçüde aşılmıştır.

Bulgaristan'ın ilk çağdaş perakende mağazası Stambouli isimli bir Güney Kıbrıs firması olup, 1984 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu firma aynı zamanda 1990'lı yılların başlarında bugün ülke çapında bir zincir olan Bonjour mağaza zincirini Bulgar perakendecilik sektörüne sokmuştur. Lokal süpermarket ve gıda mağazaları olan Oasis, Elemak, Dallas ve Fantastiko hem Bulgar hem de ithal gıda ürünlerini satışa sunan ilk modern süpermarketler olmuştur. Başta Alman/Avusturya ortaklığındaki Billa ve Koç Grubu'nun Ramstore isimli gıda market zincirleri olmak üzere, ülkeye son yıllarda yabancı market zincirleri giriş yapmıştır. Bu süpermarketlerle birlikte Bulgar tüketicileri çağdaş sergi rafları, soğutma rafları ve satış promosyonları ile tanışmıştır.

1999 yılında Alman Metro firması ülkeye giriş yapmıştır. Metro'nun ülkeye girişi ile perakendecilik sektöründe önemli değişiklikler olmuştur. Metro ülkede baştan başa mağaza açmıştır. Bu mağazaların açılması Bulgar halkının tüketim alışkanlıklarında ve ülkenin toptancılık piyasasında önemli değişikliklere neden olmuştur. Metro'nun pazara girişini Yunan tüketim malları mağaza zinciri Ena, Alman/Avusturya mağazası Billa, İngiliz Picadilly, Türk Ramstore ve Fransız yapı market Mr. Bricolage takip etmiştir. Ülkede elektrikli ve elektronik malzemeler ve ev eşyaları satan zincir mağazalar da bulunmaktadır. Yerel firmalar Technopolis ve Technomarket bu mağazaların en yaygın olanları ve en fazla ilgi çekenleridir. Fransız Mr. Bricolage ve Office One Superstore zincirleri uzmanlaşmış zincirler içinde en fazla tanınan yabancı mağazalardır.

Bulgaristan'da Batı tarzı büyük alışveriş merkezleri 2006 yılı sonlarından itibaren açılmaya başlamıştır. Gelecek yıllarda büyük alışveriş merkezlerinin daha da önem kazanması ve yabancı firmaların bu alana da ilgi göstermesi beklenmektedir.

Perakendecilik sektöründe faaliyet gösteren belli başlı firmalar arasında Kaufland Bulgaria EOOD, Bolyari AD ve Billa Bulgaria EOOD yer almaktadır. Kaufland ve Billa'nın büyüyerek gelişmeye devam edeceği beklenmektedir. Toptancılık

Bulgaristan'ın toptancılık sektörü hala az gelişmiş düzeydedir. Geçmişte, Bulgar ürünlerinin toptan satışı, ürünleri perakendecilere doğrudan satan üreticiler tarafından, ithalat ise büyük devlet şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Günümüzde toptancılık sektöründe giderek artan bir şekilde özel şirketler faaliyet göstermektedir. Sofya'nın kuzeybatısındaki sanayi bölgesinde bulunan Ilientsi'deki depolama ve saklama tesisleri en önemli toptancılık merkezlerinden biridir. Ülke genelindeki perakendeciler Ilientsi'den büyük miktarlarda alımda bulunmaktadır.

Toptancıların çoğunluğu ithal ürünlerin dağıtımına odaklanmıştır. Ticarete serbestleşme pek çok yeni kurulan firmayı ticari faaliyette bulunmaya yöneltmiştir. Son yıllarda piyasaya çok sayıda yeni firma girmiş; bu da dağıtım ve hizmet faaliyetlerinin genişlemesine yol açmıştır. Pazarlama anlayışının ve bilgi teknolojilerinin gelişim göstermesi dağıtım alanındaki faaliyetleri hızlandırmakla kalmamış aynı zamanda pazar ekonomisi koşullarındaki bir yapıya dönüşümü kolaylaştırmıştır.

Tüketim mallarının dağıtımı, önemli alıcılar olan büyük perakende zincirlerine ve toptancılar aracılığı ile

dolaylı olarak diğer müşterilere yapılan direkt satışlar halinde bir özellik sergilemektedir. Bazı firmalar ürünlerinin satışını, meşrubat veya bira üreticilerinin yaptığı gibi ulusal ölçekte faaliyette bulunan uzman satış ekipleri aracılığı ile yapmaktadır.

Ülke genelinde faaliyette bulunan sadece birkaç güçlü dağıtımçı olup, toptancı firmaların büyük bölümü küçük ve finansal açıdan zayıf firmalardır. Modern depolama tesislerinin yetersizliği önemli bir problem olarak görülmektedir.

Franchising

Ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1989 yılına kadar Bulgaristan pazarında franchising bilinmezken, bağımsızlık sonrasında franchising çeşitli sektörlerde yayılmıştır. Ülkede franchising ile faaliyet göstermeye başlayan ilk firmalar daha ziyade uluslararası markaların dağıtım ve üretim haklarını almıştır. Bu markalar Pepsi-Cola, KFC Chicken, Pizza Hut, Dunkin Donut, Office 1 Superstore gibi markalar ve ünlü Avrupa giyim markalarıdır. Ekonominin istikrarlı bir seyir izlemesi Bulgar tüketicisinin, ucuz ve kalitesiz ürünlerden, kaliteli ve uygun fiyatlı ürünlere yönelmesini sağlamıştır. Aynı zamanda belirli bir hizmet kalitesi de talep edilmektedir.

Araştırmalara göre yapılan yatırımların geri dönüşünün daha hızlı ve karlı olduğu sektörler turizm, gıda sanayii, inşaat ve hizmetlerdir. Gıda ve hizmet sektörleri altındaki potansiyel sektörler ise matbaacılık, otomotiv ürünleri perakende ticareti ve araba kiralama, kuru temizleme, bilgisayar donanım dükkanları, fırıncılık, şekerleme ve hafif yemekler, fast food, otelcilik v.b. gibidir. Sofya, Varna, Filibe, Burgaz gibi büyük şehirler franchising alanında en iyi fırsatları sunmaktadır.

Franchising'in Bulgar pazarı için henüz yeni bir kavram olmasına rağmen Bulgar hukuk sistemi franchise anlaşmalarına yer vermektedir. Franchise anlaşmaları açısından önemli olan işçi/işveren ilişkilerini, sözleşme koşullarını, ticari markaları, patent ve telif haklarını tanzim eden düzenlemeler hukuk sistemi içinde yer almaktadır.

Ülkede franchise kurulmasında yaşanan en önemli sorun uygun yer konusunda yaşanmaktadır. Şehirlerde, özellikle Sofya'da düşük fiyatlı ve uygun yer bulmak çok zordur.

Doğrudan Pazarlama

Doğrudan pazarlama ile ürünlerin son tüketiciye ulaştırılması yöntemi Bulgaristan için henüz yenidir. Posta ile mal siparişi katalogları üzerinden alışveriş çok sınırlı düzeydedir. Bazı elektrikli süpürge ve kozmetik markalarının kapıda satışları yapılmaktadır. Bir Avusturya firması, dükkanlarda satılmayan mutfak gereç ve aletlerinin televizyon üzerinden satışını gerçekleştirmektedir. Evde gerçekleştirilen tanıtımlı satışlardan beklenen başarı sağlanamamıştır. Kozmetik markaları Avon ve Oriflame kozmetik alanında doğrudan satışlarda önemli başarı sağlamıştır.

Doğrudan pazarlama tekniklerinin, kırsal kesimdeki bazı altyapı eksiklikleri nedeni ile daha ziyade büyük şehirlerde tüketici gruplarına yönelik olarak kullanılması önerilmektedir.

Henüz çok yaygınlaşmamış olan elektronik ticaretin izleyen yıllarda artış göstermesi beklenmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Bulgaristan, yasal çerçevesinin AB ile uyumlaştırılmasıyla markalama, paketleme ve etiketleme koşullarını önemli ölçüde yeniden düzenlemiştir. Tüketim malları üzerinde Bulgarca etiket bulunması zorunluluğu vardır. Etiketler, ürünlerin nitelik ve nicelikleri, bileşimindeki maddeler, sertifika numarası, depolama, nakliye, kullanım ya da bakım usulleri gibi bilgileri içermelidir. Ürün üzerinde üretim ve son kullanma tarihleri, garanti süresi açıkça belirtilmelidir. Ayrıca üretici ve ithalatçı firma bilgileri de bulunmalıdır. Ürünün niteliği nedeni ile ürün üzerine etiket yapıştırılma imkanı bulunmuyorsa, sözkonusu bilgilerin farklı bir şekilde, ürünle birlikte tüketiciye verilmesi gerekmektedir.

► İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Pasaport ve Vize İşlemleri

Bulgaristan Türk vatandaşlarına vize uygulamaktadır. Normal vize süresi bir aydır. Şirketlere üç aydan bir yıla kadar oturma vizesi verilmektedir.

Yabancı Uyruklular Kanunu vize türlerini "transit vize, kısa süreli vize ve uzun süreli vize" olmak üzere üçe ayırmaktadır:

Transit vize 24 saat içinde Bulgaristan üzerinden başka bir ülkeye transit geçecek kişiler için gereken vize türüdür.

Kısa süreli vize bir yabancıya altı aylık bir süre içinde toplamda 90 günden fazla kalmamak kaydıyla bir defalık veya çok sayıda giriş yapabildiğini sağlar.

Uzun süreli vize yabancı uyruklunun Bulgaristan'a giriş yapıp sonrasında uzun süreli veya süresiz ikamet izni için başvurmasına el veren vize türüdür. Bu vizenin geçerliliği altı aydır ve sahibine 90 güne kadar oturma izni sağlar.

Tüm vize başvuruları ilgili bir Bulgar diplomatik misyonuna veya konsolosluğuna yapılmalıdır.

Ülkeye girişlerde istatistik kartlarının doldurulması zorunludur. Ülkede 48 saatten fazla kalan yabancıların yerel polise kayıt olmaları gerekmektedir. Oteller bu zorunluluğu müşterileri adına,

olunarak olarak yetine getirmektedir. Özel pansiyonlarda kalan kişilerin, ülke girişinde doldurmuş oldukları istatistik kartlarını yasal olarak geçerli kılmak üzere, yerel polise başvurarak kayıt olmaları gerekmektedir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Bulgaristan'da mesai saatleri; sabah 8.00 – 9.00 'dan öğleden sonra 17.30'a kadardır. Genelde bir saatlik yemek arası verilmektedir. Haftada ortalama 40 saat çalışılan ülkede Cumartesi ve Pazar resmi tatil günleridir.

Resmi tatiller

1 Ocak	Yeni Yıl Tatili
3 Mart	Özgürlük Günü
1-2 Mayıs	İşçi Bayramı
24 Mayıs	Slav Dili Günü
25-26 Aralık	Noel Tatili

T.C. Sofya Ticaret Müşavirliği

Kullanılan Lisan

Bulgarca

Ulaşım

Air France, Alitalia, Austrian Air, British Airways, Lufthansa, MALEV, Swiss Air gibi büyük havayolu şirketleri Sofya'da hizmet vermektedir. Ulusal havayolu şirketi Balkan Havayolları'nın da Avrupa ve Ortadoğu'nun başkentlerine ve ABD'ye seferleri bulunmaktadır. THY'nin başkent Sofya'ya haftada 7 kez seferleri mevcuttur.

Sofya Havalimanı ve şehir merkezi arasındaki 12 km'lik uzaklık taksi ile 15-20 ABD \$'ı tutmaktadır. Ayrıca, havalimanı ve şehir merkezi arasında 30 dakikada bir kalkan otobüsler çalışmaktadır. Havalimanında "check in" süresi 45-120 dakika arasında değişmektedir.

İç hatlarda Sofya ve Karadeniz kıyısında Burgas ve Varna gibi kentlere havayolu ile ulaşmak mümkündür. Bunun dışındaki yerlere karayolu ya da demiryolları ile ulaşmak gerekmektedir. Bulgaristan pek çok şehri birbirine bağlayan demiryolu ağına sahiptir. Başkent Sofya'da şehir içi ulaşım otobüs ve tramvay ile sağlanmaktadır. Otobüs ve tramvay biletleri büfelerden yaklaşık 10 Leva karşılığında edinilebilmektedir.

Telefon Kodları

Ülke Kodu: +359, Sofya:2, Varna: 52, Burgaz: 56, Plovdiv: 32

İklim

Bulgaristan'da genel olarak karasal-ılıman iklim hakimdir. Ancak coğrafik özellikleri nedeniyle farklı bölgelerinde farklı mikro iklimler de gözlenmektedir. Balkan Dağları, kuzey ve güneyden gelen hava akıntıları için bir bariyer niteliğini taşımakta, bunların karşı tarafa geçmesini engellemekte ve kuzey ile güneyde ısı ve yağış farklılıklarının oluşmasını sağlamaktadır. Kuzeyde belirgin dört mevsimli karasal-ılıman iklim yaşanmaktadır. Güneyde ise Akdeniz etkisi görünmektedir. Kışın kuzeyde ortalama hava ısı -2, güneyde ise 0 derecedir. Yazın ortalama hava ısı 22 derecedir. Karadeniz bölgesinde denizin etkisiyle ısı ülkenin diğer bölgelerine göre daha az değişmektedir.

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Türkiye, Bulgaristan'ın önemli bir ticaret ortağı durumundadır. Türkiye, Bulgaristan'ın 2009 yılı ihracatında 5. sırada olup, %7 paya sahiptir. Yine aynı yıl Bulgaristan'ın toplam ithalatı içerisinde Türkiye %6 pay ile 4. sıradadır. AB üyeliğinin ardından Bulgaristan Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olma pozisyonunu daha da güçlendirmiştir. Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle yaptığı ticaretin karayolu ile taşınan kısmının büyük bir bölümü Bulgaristan güzergahını kullanmaktadır. Ayrıca Bulgaristan, Balkanların coğrafi olarak merkezi konumundadır. İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi Türkiye'nin üretim merkezlerine de çok yakındır. 2007 yılından itibaren Bulgaristan'ın AB üyeliği ve Türkiye ile AB arasındaki gümrük birliğine dahil olması, bu nedenle ikili ticarete gümrük vergilerinin sıfırlanması, Bulgaristan'da kurumlar ve gelir vergisi oranlarının yüzde ona düşmesi gibi gelişmeler nedeniyle Bulgaristan'ı Türk yatırımcıları gözünde cazip kılan özellikler daha da artmıştır.

Türkiye'nin Bulgaristan'a ihracatı 2010 yılında 1.4 milyar dolarken, Bulgaristan'dan ithalatı 1.7 milyar

dolar olmuş ve yaklaşık 203 milyon dolar dış ticaret açığı gerçekleşmiştir. Dünya genelinde yaşanan talep daralması ile birlikte Türkiye'nin Bulgaristan'a gerçekleştirdiği ihracat 2008 yılında 2.1 milyar dolarken, 2009 yılında %36 oranında düşüş gösterip 1.3 milyar dolar olmuş, krizin etkilerinin devam etmesiyle %7.7 oranında küçük bir artış göstererek 2010 yılında 1.4 milyar dolara ulaşmıştır.

Türkiye'nin Bulgaristan'a ihracatında potansiyel arz eden önemli sektörler demir çelik, otomotiv ana ve yan sanayi, elektrikli makineler ve kablolar, yaş meyve sebze, inşaat malzemeleri, iş ve maden makineleri, mobilya, beyaz eşya, kumaş, alüminyum inşaat malzemeleri, cam ve seramik inşaat malzemeleri, ambalaj malzemeleri, şekerli ve çikolatalı mamuller, bisküvi, konserve meyve, sebze, kağıt ve karton, hazır giyim, elyaf ve iplik, ısıtma-soğutma ve havalandırma ekipmanı, ev tekstili, halı, aydınlatma ve ev aletleri olarak sıralanmaktadır.

Bulgaristan Merkez Bankası verilerine göre 2009 yılında Bulgaristan'daki kümülatif Türk yatırımları 392 milyon Euro değerindedir. 2009 yılında yapılan yatırımlar ise 2008'e göre % 2,5 artarak 20,6 milyon Euro düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu veriler çerçevesinde Türkiye, Bulgaristan'ın yabancı yatırımcılar sıralamasında 20. konumdadır. Bulgaristan'daki Türk yatırımlarının yelpazesi geniştir. Turizm, bankacılık, tekstil ve hazır giyim, ev aletleri, oto yedek parça, ulaştırma, alüminyum, pvc, gıda, su şişeleme, odun işleme yatırım yapılan sektörlerin başta gelenleridir. Ev tekstili, mobilya, inşaat malzemeleri, otel ve restoran donanımı, ambalaj Türk yatırımcılarına Bulgaristan'da iş yapmaları açısından potansiyel vaad etmektedir. Bulgaristan'da turizm sektöründe henüz yeterli tecrübe ve altyapı bulunmadığından Türkiye'nin turizm sektöründeki tecrübesinin Bulgaristan'ın turizm potansiyeliyle birleştirilmesi ülkemize kazanç sağlayacaktır.

Bulgaristan'da şu anda büyük bir altyapı eksikliği bulunmaktadır. AB'nin çeşitli programlarından Bulgaristan'a 2013 yılına kadar yaklaşık 7-8 milyar Avro civarında fon sağlanacağı ve bu tutarın önemli bir kısmının su şebekesi, kanalizasyon, su arıtma, metro, karayolu, limanlar, havalimanları ve demiryollarının inşaatı ve rehabilitasyonuna tahsis edileceği düşünülmektedir. AB fonlarının da yardımıyla bazı büyük enerji, ulaşım, kanalizasyon, su arıtma vb. altyapı projeleri hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bulgaristan bu bakımdan Türk müteahhitlik firmaları ve inşaat malzemeleri üreticileri için önemli potansiyel vaad eden bir pazardır. Türk müteahhitlik firmaları bu doğrultuda Bulgaristan'da yeni işler üstlenmektedir. Bununla beraber, 2009 yılında mali krizin Bulgaristan'da müteahhitlik sektörünü önemli ölçüde olumsuz etkilemesi, Türkiye'nin Bulgaristan'da gerçekleştirdiği müteahhitlik hizmetlerinde bir durgunluk yaşanmasına sebep olmuştur.

Türk işadamlarının ülkeye ziyaretleri öncesinde vize temini sırasında zorluklar yaşanmaktadır. Türk işadamlarının bu ülkeye yaptığı kısa süreli iş ziyaretleri için vize bedelinin diğer bölge ülkelere kıyasla yüksek olması ve başvuru tarihi ile vize işleminin neticelenmesi arasındaki sürenin uzunluğu bu sorunların başında gelmektedir. Vize temininde yaşanan güçlüklerin yanı sıra oturma izinleri ve çalışma izinlerinin temininde de güçlükler bulunmaktadır. Bu güçlüklerin başında söz konusu işlemlerin yüksek maliyetli olması ve bürokrasinin fazlalığı gelmektedir.

Yaş meyve sebze ithalatı ile transit geçişinde yaşanan sorunlar da önem kazanmaktadır. AB Komisyonunun 669/2009/EC sayılı "Bir Takım Yem ve Hayvansal Olmayan Gıdaların İthalat Denetimlerinin Artırılmasına Dair Komisyon Yönetmeliği"ne göre ülkemiz menşeli domates, biber, kabak ve armutlar %10 sıklıkla zirai ilaç kalıntısı tespiti için analize tabi tutulmaktadır. Söz konusu ürünlerin tamamı ise bahsi geçen Yönetmelik kapsamında Ortak Giriş Belgesi denetimine tabi bulunmaktadır. Bu denetimleri Bulgaristan Sağlık Bakanlığı Kamu Sağlığı Bölge Müfettişliği (RİOKOZ) yürütmektedir. Diğer taraftan, numune alma ve laboratuvar alt yapısı Bulgar sınır gümrüğünde olmadığı için analize gönderilecek olan araçlar Sofya, Filibe veya Varna'ya yönlendirilmekte, buralarda numune alındıktan sonra, alınan numuneler analiz için laboratuvarın olduğu Plevne'ye gönderilmektedir. Analiz sonuçları gelinceye kadar nakliye araçlarının bir an önce hedef ülkeye ulaşabilmeleri için RİOKOZ ile varılan mutabakat çerçevesinde, araçlar numune verdikten sonra hedef ülkeye doğru hareket etmekte, orijinal belgeler analiz sonuçlandıktan sonra hızlı kargo ile ithalatçı firmanın adresine gönderilmektedir. Bu nedenle, araç sürücülerinin yanında gerekli test, belgelendirme ve kargo bedellerini karşılayabilecek yeteri kadar paranın bulunması önem arz etmektedir. Numunelerin Türkiye sınırındaki Kaptan Andrevo gümrüğünde alınabilmesi için Bulgaristan makamlarıyla görüşmeler yapılması ihracatçı firmalarımıza önemli avantaj sağlayacaktır.

Bulgaristan'ın AB üyeliğinin ardından hayvansal ürün veya su ürünü taşıyan bazı Türk vasıtalarının Bulgaristan'a girişinde veya ülkeden transit geçişinde de bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Bu ürünlerde denetim yapmaya yetkili Bulgaristan Tarım ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Milli Veterinerlik Servisinin talep ettiği belge ve sertifikaların eksiksiz ve doğru olarak temin edilmesine özen gösterilmelidir.

Diğer önemli bir sorun Bulgaristan'ın nitelikli işgücü temininde yaşadığı sıkıntıların sonucu olarak ülkeye yapılan Türk işgücü transferinde güçlükler yaşanmakta bu da Türk müteahhitlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bulgaristan'da nüfus azalmakta ve yaşlanmakta olup, AB üyeliği ile birlikte bir çok nitelikli Bulgar AB üyesi ülkelere göç etmiştir. Bu ve başka diğer nedenlerden ötürü Bulgaristan'da bir çok sektörde nitelikli işgücü eksikliği bulunmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için Türkiye dahil olmak üzere AB üyesi olmayan üçüncü ülkelere nitelikli personel transferi bir çok sıkı kural ve prosedürün tamamlanmasına bağlıdır. İlk başta dikkat edilmesi gereken kural 1/10 kotasıdır: Çalıştırılan sigortalı her 10 Bulgar çalışan başına ancak bir yabancı personel getirilmesine izin verilmektedir. Bu kişinin getirilmesi de ancak bu işte çalışacak bir Bulgar personelin temin edilememesine (gazete ilanları vs. yoluyla) bağlıdır.

Ülkeye düzenlenen heyet programlarına katılım ülkedeki firmalar ve kamu kurumları ile iletişim kurmada en etkili yöntem olmaktadır. Diğer taraftan başta ihtisas fuarları olmak üzere fuarlara katılımın da artırılması önemlidir.

Bulgaristan'da artan rekabet koşullarına uyum sağlayabilmek bakımından ülkede Türk ürünlerinin etkin tanıtımı yanısıra özellikle tüketici ürünleri ihraç eden ülkemizin bu ülkede perakende dağıtımda etkisinin artırılması önemlidir. Dağıtım kanallarına yönelik yatırım ve işbirliği olanaklarının araştırılmasında yarar

vardır.

► **Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz**

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2010	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1806	Çikolata ve kakao içeren gıda müstahzarları	84	6	365	0,4	6	32	1,1	1,2	Almanya:33, Slovakya:16, Polonya:14, Romanya:7, Türkiye:7	Türkiye:0-içeriğe göre değişen oranlarda vergi
Bisküvi	1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi	62	9	487	0,3	-9	15	1,5	1,4	Romanya:19, Türkiye:15, Yunanistan:13, Polonya:12, Almanya:8	Türkiye:0-un ve şeker oranına göre değişen oranlarda vergi
Yaş Meyve Sebze	0702	Domates	34	65	477	1,1	-29	-57	15,5	9,1	Türkiye:67, Makedonya:12, Yunanistan:9, Ürdün:4, Arnavutluk:3	Ürdün:0, Türkiye:0-+kg başına ürünün fiyatına göre ek vergi uygulanmaktadır
Konserve MeyveSebze	2008	Meyve konserveleri	34	9	582	0,5	52	-28	0,9	0,9	Türkiye:30, Yunanistan:14, Romanya:11, İtalya:8, Almanya:7	Türkiye:0-+kg başına ek vergi uygulanmaktadır
Yaş Meyve Sebze	0805	Turunçgiller	29	14	863	0,4	-24	-25	3,8	4,3	Türkiye:45, Yunanistan:37, Hollanda:5, G. Afrika:3, Arjantin:2	Türkiye, G. Afrika, Arjantin:0- AB dışı ülkelere +kg başına ürünün fiyatına göre ek vergi uygulanmaktadır
Şekerli ve Çikolatalı Mamuller	1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri	16	7	279	0,2	-34	24	1,1	0,9	Türkiye:29, Romanya:14, Almanya:14, Avusturya:8, Slovenya:7	Türkiye:0-+kg başına ürünün niteliğine göre ek vergi uygulanmaktadır
Yaş Meyve Sebze	0709	Diğer sebzeler	11	11	110	0,2	-11	-24	1,9	2,4	Makedonya:45, Türkiye:27, Yunanistan:10, Romanya:7, Hollanda:4	Türkiye:0-+kg başına ürünün fiyatına göre ek spesifik vergi uygulanmaktadır
Süt Ürünleri	2102	Mayalar	9	2	177	0,5	-2	4	0,4	0,4	Macaristan:28, Türkiye:26, Ukrayna:17, Romanya:7, Fransa:6	Türkiye:0, Ukrayna:0-10.20,
Yaş Meyve Sebze	0810	Diğer meyveler	8	10	88	0,1	-1	43	2,1	2,1	Yunanistan:88, Türkiye:4, Hollanda:3, İtalya:3, İspanya:1	Türkiye:0
											Türkiye:54,	Ürdün:0, Türkiye:0-+kg

Yaş Meyve Sebze	0707	hiyandar ve kornişonlar	7	7	75	0,5	-37	-29	1,9	1,3	Yunanistan:13, Makedonya:13, Ürdün:11, Arnavutluk:4	Başına ürünün fiyatına göre ek vergi uygulanmaktadır
Yaş Meyve Sebze	0809	Kayısı, kiraz, şeftali, erik	5	31	209	0,1	37	174	0,0	0,0	Yunanistan:83, Türkiye:9, İtalya:3, Makedonya:2, Sırbistan:2	Türkiye:0-6.40
Yaş Meyve Sebze	0806	Üzümler (taze, kurutulmuş)	4	24	622	0,0	-16	45	0,4	0,1	Türkiye:35, Yunanistan:20, İran:15, Romanya:9, Hollanda:8	Türkiye:0, İran:0-10.9
Konserve Meyve Sebze	2001	Sebze turşuları	3	1	195	0,3	-77	-37	0,2	0,1	Türkiye:24, Yunanistan:21, Polonya:18, Hindistan:8, Vietnam:6	Türkiye, Hindistan, Vietnam:0-AB dışı ülkelere +kg başına ek vergi uygulanmaktadır

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 2 aylıktır.

Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

Çikolatalı mamuller 1990'lı yılların ortasından itibaren yoğun yatırımların yapıldığı ve dolayısıyla yoğun rekabetin görüldüğü bir ürün grubudur. Şekerli ve çikolatalı mamuller ülke genelinde perakende noktalarında ambalajlı olarak satışlarının yanısıra yoğun olarak açık halde halk pazarlarında satışa sunulmaktadır. En büyük üreticiler Nestle Bulgaria AD ve Kraft Foods Bulgaria AD'dir.

Bulgaristan'ın kakao içermeyen şeker mamulleri ithalatında Türkiye %31 payla en üst sıradadır. Çikolata ve kakao içeren gıda müstahzarları ithalatında ise Almanya ve Polonya üst sıradadır. Türkiye'nin payı ise %6 oranındadır.

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği-Ticaret Müşavirliği Sektör Raporu (www.musavirlikler.gov.tr)

Yaş Meyve Sebze

Bulgaristan çok verimli topraklara ve uygun bir iklime sahiptir. Arazi ve iklim şartları geniş boyutlu tarım faaliyetine elverişlidir. Verimli alanların %2,2-2,4'i sebze yetiştirmek için kullanılmaktadır. Sebze üretiminin en önemli kısmını özellikle domates, biber, hıyar ve kornişon teşkil etmektedir. 2008 yılında domates üretimi 134.000 ton, biber üretimi 59.000 ton, patlıcan üretimi 7.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Bulgaristan AB'nin 16. taze meyve üreticisidir. Karpuz, elma, kiraz, sefali ve kayısı üretimi önemlidir. Konex-Tiva OOD, Jam and Jam Ltd. en büyük sebze üreticileridir.

Ekonomik kriz ülkedeki meyve ve sebze üreticilerini de etkilemiştir. Bununla beraber, meyve ve sebze ürünleri her gün tüketilen ürünler olduğu için, bunların tüketimi normal seviyeye yakın kalarak çok fazla daralma yaşanmamaktadır. Köylerden kentlere doğru yaşanan iç göçler, meyve ve sebze satışının yükselmesine neden olmaktadır.

Yerel üreticiler düşük fiyatlı ithal ürünlerle rekabet içerisinde. Bu da meyve ve sebze üretimini olumsuz etkileyen bir durumdur. 80 konserve fabrikasının çoğu meyve ve sebzeleri ülke içinden tedarik etmek pahalıya geldiği için yurtdışından özellikle Makedonya ve Türkiye'den ithal etme yoluna gitmektedir.

Yüksek kaliteli özel gıdaların giderek daha fazla popülerite kazanması ve Bulgar toplumunun Avrupa yaşam tarzına uyum sağlamasından dolayı ithalatın ağırlık kazanacağı beklenmektedir.

Küçük süpermarketler, sokak bakkalları, genellikle yerel ürünleri satarak, perakende satışlarda önemli rol oynamaktadır. Büyük süpermarketler ve hipermarketler ise ithal edilen lüks ve egzotik ürünlerin satışında faaliyet göstermektedir. Bulgaristan pazarına ithalatçılar ve acentalar ya da süpermarket zincirleri vasıtasıyla girmek tavsiye edilmektedir. Büyük perakendecilerin çoğu kendi ithal imkanlarına sahiptir. Küçük süpermarketler ve geleneksel outletler, taze ürünleri ithalatçılardan ve toptanıcılardan tedarik etmektedir. Taze meyve ve sebze ithalatçılarının ulaşmanın en kolay yolu Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası ile temas kurmak olacaktır.

Türkiye Bulgaristan'ın en büyük tarımsal ürün tedarikçilerinden biridir. Bu alanda en büyük rakibi Yunanistan'dır. Bulgaristan'ın 2009 yılında domates ithalatı 81 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Domates ithalatının yapıldığı en önemli ülke Türkiye olup, Makedonya, Suriye ve Ürdün Türkiye'yi takip etmektedir.

Kaynak: CBI Market Survey (2009) The Fresh Fruit and Vegetables Market in Bulgaria

► Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2010	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8703	Binek otomobilleri	478	21	6.211	0,1	31	4	1,6	2,5	Almanya:23, Macaristan:13, İtalya:13, Avusturya:9, Romanya:8	—
Elektrikli Makineler ve Kablolara	8544	Yalıtılmış tel/kablo	230	53	1.806	0,3	95	21	6,2	8,0	Türkiye:25, Almanya:16, Fransa:14, Romanya:11, Macaristan:7	—
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8708	Oto yedek parçaları	156	12	2.673	0,1	46	6	1,0	2,4	Almanya:34, Türkiye:12, İtalya:9, Belçika:7, Fransa:6	—
Kumaş	6006	Diğer örme mensucat	121	53	716	1,2	5	8	9,4	6,3	Yunanistan:31, Türkiye:29, İtalya:18, Almanya:6, Fransa:4	—
Beyaz Eşya	8418	Buzdolapları	111	18	1.521	0,5	10	-22	2,3	2,5	İtalya:20, Türkiye:15, Almanya:15, Romanya:8, Çin:8	Çin:0-2.5
Mobilya	9403	Mobilya aksam parçaları	109	8	750	0,2	-6	-12	1,0	0,9	Polonya:19, İtalya:17, Almanya:16, Çin:10, Türkiye:8	Çin:0-5.6
İnşaat Malzemeleri	7308	Demir çelikten inşaat ve aksamı	95	9	923	0,3	-34	-6	1,7	0,9	Danimarka:16, Almanya:13, Vietnam:13, Yunanistan:12, Türkiye:10	Vietnam:0
Kumaş	5407	Sentetik iplik, monofil	80	16	731	0,5	31	5	1,9	3,2	İtalya:34, Fransa:12, Almanya:11, Yunanistan:10, Türkiye:9	—
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8704	Kamyonlar	80	4	3.334	0,1	-31	-16	0,3	0,4	Fransa:25, Almanya:18, İsveç:7, Romanya:7, Türkiye:7	—
Demir Çelik	7209	Demir-çelik yassı mamul	72	2	155	0,3	-70	61	0,1	0,2	Ukrayna:45, Rusya:15, Sırbistan:11, Makedonya:10, Yunanistan:9	Ukrayna:0,
Ambalaj Malzemeleri	3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamuller	70	17	526	0,2	0	5	1,9	2,3	Türkiye:27, Yunanistan:14, Almanya:10, İtalya:8, Romanya:8	—
Kumaş	6004	Diğer örme mensucat	68	20	318	1,7	-11	-1	3,8	3,7	İtalya:32, Yunanistan:26, Türkiye:19, İngiltere:6, İspanya:5	—
Kağıt ve Karton Ürünleri	4818	Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş	59	11	571	0,3	-21	-4	1,5	1,0	Romanya:27, Türkiye:17, Macaristan:8, Slovakya:8, İtalya:7	—

İnşaat Malzemeleri	7214	Demir-çelik çubuklar	55	3	3.426	0,5	-78	-25	0,1	0,4	Romanya:49, Ukrayna:10, Yunanistan:14, Türkiye:6, Avusturya:4	Ukrayna:0
Alüminyum İnşaat Malzemeleri	7604	Alüminyum çubuk ve profiller	50	27	529	0,7	-9	-23	2,9	3,5	Türkiye:59, Yunanistan:9, İtalya:6, Almanya:6, Romanya:5	—
Demir Çelik	7213	Demir çelik filmaşın	49	0	631	0,6	-89	-8	0,0	0,0	Ukrayna:48, Yunanistan:44, Çek Cum:4, Romanya:2, Türkiye:1	Ukrayna:0
Hazır Giyim	6109	Tişörtler, fanilalar	49	9	2.760	0,2	16	8	1,9	1,6	Yunanistan:33, Türkiye:16, İtalya:12, Almanya:11, Çek Cum:5	—
Hazır Giyim	6204	Kadın/kız takım elbise	40	7	1.855	0,1	298	-5	1,0	1,1	İtalya:27, Yunanistan:17, İspanya:12, Almanya:11, Türkiye:6	—
Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri	6908	Seramik karolar	40	6	406	0,5	-20	-17	0,4	0,6	İspanya:29, İtalya:22, Türkiye:18, Çin:9, Romanya:7	Çin:5-7
İş ve Maden Makineleri	8429	İş makineleri	33	1	76	0,1	-3	7	0,0	0,0	Fransa:15, Belçika:14, İngiltere:11, Almanya:10, Romanya:9	—
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	8702	Otobüsler	29	0	852	0,3	-98	-32	0,1	0,6	Çek Cum:53, Almanya:24, Polonya:8, Yunanistan:6, Türkiye:2	—
Elyaf ve İplik	5205	Pamuk	27	10	279	0,2	56	57	0,8	1,9	Türkiye:39, Yunanistan:17, Hindistan:14, Suriye:8, Özbekistan:7	Hindistan:4-4.40, Suriye:0, Özbekistan:3.20-
Elyaf ve İplik	5210	Pamuklu mensucat	17	6	114	1,3	15	-25	0,5	0,7	Almanya:22, İtalya:21, Türkiye:19, İspanya:10, Fransa:7	—
Elyaf ve İplik	5509	Sentetik devamsız liften iplik	15	23	235	0,4	79	1	2,4	2,2	İtalya:31, Türkiye:18, Almanya:17, Romanya:10, Fransa:8	—
Isıtma, Soğutma ve Havalandırma	7321	Demir-çelik soba, ocak, ızara	10	3	311	0,2	-20	-10	0,2	0,3	Türkiye:23, Avusturya:16, İtalya:9, Çin:9, İngiltere:7	Çin:2.7
Altın Mücevherat	7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	8	3	1.530	0,0	-16	-23	0,3	0,2	Türkiye:48, Almanya:17, İtalya:8, Fransa:7, Avusturya:6	—
Ev Tekstili	6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri	8	7	1.058	0,0	100	17	0,7	0,3	Yunanistan:27, Türkiye:23, Almanya:12, Çin:12, İtalya:4	Çin:6.90-12
Kumaş	5801	Kadife, peluş, halkalı mensucat	7	4	263	0,3	53	39	0,4	0,9	Almanya:26, İngiltere:23, Türkiye:19, İtalya:7, Fransa:6	—

Halı	5702	Dokunmuş halılar	5	4	966	0,2	-33	-27	0,3	0,2	Türkiye:52, Belçika:24, Almanya:5, Çek Cum:4, Hong Kong:3	Hong Kong:3-8
İnşaat Malzemeleri	7301	Demir-çelik profiller	3	0	5	0,1	-51	19	0,0	0,0	Almanya:48, Çek Cum:32, Yunanistan:8, Romanya:6, İtalya:4	-

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TÜİK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 2 aylıktır.

Alüminyum İnşaat Malzemeleri

Ev tadilatı ve yenileme çalışmalarının hızlanmasıyla alüminyum inşaat malzemelerine olan talep de artmaktadır. Alüminyum çubuk ve profil ithalatında Türkiye başı çekmekte olup, payı %60'dır. Türkiye'yi, Yunanistan, Almanya, İtalya ve Rusya takip etmektedir.

Kaynak: CBI Market Survey (2009) The Sanitaryware and Ceramic Tiles Market in Bulgaria

Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri

Son yıllarda inşaat sektörü yüksek oranlarla büyümektedir. Bununla beraber, dünya finansal ve ekonomik krizinin etkileriyle inşaatteki canlılık azalmış, inşaat hacminde ve sipariş sayılarında düşüş gözlenmiştir.

Bulgaristan inşaat malzemeleri üretimi dinamik gelişme arz eden sektörlerdendir. İnşaat alanında gerçekleşen yoğun işler nedeniyle inşaat malzemeleri piyasası olumlu bir gelişme eğilimi yakalamıştır. Buna rağmen genel olarak Bulgaristan inşaat malzemeleri piyasası küçük olup, firmalar yurtdışı pazara açılmamaktadır. İnşaat malzemelerinde ithalata ağırlık verilmektedir. Bulgar ürünlerinin kalite-fiyat oranı cazip değildir. Küresel kriz inşaat işlerini olumsuz etkilediği için inşaat sektörüne malzeme sağlayan çimento, tuğla seramik, kapı-pencere ve diğer inşaat malzemesi pazarının %30-40 oranında daralacağı öngörülmektedir.

Son yıllarda ev tadilatı, bakımı ve iyileştirmelerinin sayısının artmasıyla banyo seramik ürünlerine talep artmıştır. Bulgaristan seramik lavabo, küvet, pisuar, bide vb. ürünler piyasasında kendine yeterli olacak kadar büyük bir üretim kapasitesine sahiptir ve yerel üretim piyasasının büyük bir bölümünü elinde tutmaktadır. Talebin yüksek kaliteli ürünlere kaymaya devam etmesi ve markasız ithal ürünlere olan talebin azalması beklenmektedir. Seramik karo satıcıları, en çok satın alınan miktarların 20 ila 30 metre kare arasında değiştiğini açıklamaktadır. Yapılan bir araştırmada müşterilerden %70'inin bu miktarlara ihtiyaçları olduğu tespit edilmiştir. Genellikle talep edilen karo büyüklüğü ise 15/15 ve 20/30'dur. Avrupa ve dünya piyasalarında talebi artan 25/40 boyutlarının da Bulgaristan'da tercih edilmeye başlanacağı muhtemeldir. Talebin %30'u yüksek kaliteli ürünlere, %40'ı orta kalite ürünlere ve %30'u düşük kalite ürünlere yönelmektedir. Bulgaristan'da en çok tercih edilen seramik karo renkleri bej, yeşil ve mavidir. Satışlarda bej rengi en büyük paya sahiptir. Kahverengi ve bordo ise modern renkler olarak yeni yeni hakim olmaya başlamaktadır.

Seramik mamulleri piyasasına üç büyük üretici firma hakimdir. Ideal Standard Bulgaria EAD, en büyük üreticilerden olup, banyo, tuvalet, mutfak lavaboları, klozet, pisuar, bide, akrilik küvet, duşa kabin ve aksesuarlar imal etmektedir. Yıllık 3 milyon adet kapasitesiyle Avrupa'nın en büyükleri arasında yer almaktadır. Ideal Standard Bulgaria EAD'nin piyasa payı %45-50 civarındadır. Roca Bulgaria AD, Roca Group'un bir parçası olup, ürün yelpazesi Ideal Standard Bulgaria EAD ile örtüşmektedir. KAI Group şemsiyesi altında toplanan Han Asparuh AD ve Han Omurtag AD şirketleri seramik zemin ve duvar karoları ile granit seramik üretmektedir. Han Asparuh AD'nin seramik duvar karolarında yıllık üretim kapasitesi 4,4 milyon metrekare, zemin karolarında 1,5 milyon metrekare, granit seramikte ise 2 milyon metrekaredir. Han Omurtag AD'nin seramik zemin ve duvar karoları ve aksesuarlarında yıllık üretim kapasitesi 4,5 milyon metrekaredir. İki firma, satış gelirleri bakımından sektörde faaliyet gösteren üretici firmalar ile karşılaştırıldığında %94 büyüklüğünde bir paya sahiptir.

Bulgaristan'da "Do It Yourself" (DIY) pazarı hızla gelişmektedir. Tüketiciler banyo ürünlerini sayıları giderek artan DIY pazarlarından temin etmektedir. Çin'den ve Türkiye'den de gelen markasız, ucuz ithal ürünler DIY pazarlarının popüleritesini artırmaktadır.

İthalatçı/toptancılar ve DIY zincirleri ticari kanalları vasıtasıyla pazara girmek mümkün olmaktadır. Aynı zamanda acenta kullanımı da tavsiye edilmektedir. Çünkü pazara girmeye arzulu küçük bir ihracatçının DIY zincirleri gibi büyük ticari partnerlerle doğrudan ilişkiye girmesi zor olmaktadır. Bu yüzden, ithalatçı veya acenta bulmaya özel önem göstermek gerekmektedir. Bunun yanı sıra, seramik karo imalatçıları, üretimlerinin bir bölümünü yaptırmak üzere gelişen ülke ihracatçılarıyla taşeronluk sözleşmesi yapmaya eğilimlidirler. Belli başlı ithalatçılar ve toptancılar, Aaron, Aquanovo, BTF Design, Forma ve Sanex firmalarıdır.

Çok sayıdaki DIY zinciri ürünleri doğrudan satın almalarına rağmen, perakendeciler ürünleri asıl olarak toptancı/ithalatçılardan tedarik etmektedir. Bulgaristan'da belli başlı birkaç tane DIY mağazası mevcuttur. Bunlardan en önemlileri şunlardır:

Baumax: Avusturya orijinli olup, Bulgar pazarına 2008 yılında girmiştir. 18.000 metrekarelik iki mağazaya sahiptir.

Euromarket: Bulgaristan'daki 10 mağazadan oluşmaktadır.

Mr. Bricolage: Fransız kökenli olup, 53.000 metrekare üzerinde 10 mağazadan oluşmaktadır.

Praktiker: Alman orijinli olup, 57.000 metrekare üzerinde 9 mağazadan oluşmaktadır.

Seramik karo ithalatı genellikle İspanya, İtalya, Türkiye, Çin ve Yunanistan'dan gerçekleşmektedir. Yer ve duvar karoları, seramik sağlık gereçleri vb. birçok ürünümüz kendisini tüketiciye kabul ettirmiştir. İthalatta İspanya'nın payı %35, İtalya'nın payı %21 iken Türkiye'nin %18'dir.

Pazara girişte sözleşme yapmaya özen göstermek gerekmektedir. Ayrıca, AB teknik mevzuatına dikkat etmek, ürünleri tanıtıcı Bulgarca katalog hazırlamak ve potansiyel alıcı firmalara göndermek, zincir mağazalarla anlaşmak tavsiye edilmektedir.

Kaynaklar: 1)CBI Market Survey (2009) The Sanitaryware and Ceramic Tiles Market in Bulgaria

Demir Çelik

Bulgaristan'da en büyük demir-çelik üreticisi olan Kremikovtzi şirketi AB standartlarına uymadığı ve zarar ettiği için iflas etmiştir. Demir çelik önemli bir ihracat-ithalat kalemi olmaktan çıkmıştır.

Demir dışı metaller sektörü de dünya talebindeki artış paralelinde son yıllarda kazanç sağlayan bir sektör olmuştur. Sektöre önemli ölçüde yabancı yatırım akışı gerçekleşmiştir. Bunlardan en önemlisi Belçika firması Union Miniere'in Pirdop'taki bakır eritme tesislerine yapmış olduğu yatırımdır.

Bulgaristan'ın demir-çelik filmaşın (GTİP No:72.13) ithalatı ağırlıklı olarak Yunanistan, Ukrayna ve Türkiye'den yapılmaktadır. Ukrayna'nın ithalatta payı %46 iken, Türkiye'nin payı %10'dur. Soğuk haddelenmiş demir-çelik yassı mamullerin (GTİP No:72.09) ithalatında ise Ukrayna, Türkiye, Makedonya ve Yunanistan üst sıralardadır.

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği-Ticaret Müşavirliği Sektör Raporu (www.musavirlikler.gov.tr)

Hazır Giyim

Dış giyim toplam tüketim harcamaları 573 milyon euro değerindedir. Kişi başına dış giyim harcaması ise 76 euro civarındadır. 1980'de nüfus 8.9 milyon iken, 2008'de 7.6 milyona düşmüştür. Yüksek ömür beklentisi ve düşük doğum oranı, nüfusun ağırlıklı olarak yaşlı gruplardan oluşmasına yol açmıştır. 65 yaş üzeri grup, nüfusun %17.4'ünü oluşturmaktadır. Genç nüfusun oranı ise giderek düşmektedir. Bulgar tüketiciler giderek artan ölçüde geniş çeşitlilikteki ithal ürünlere ilgi göstermektedir. Uluslararası perakende zincirlerinin gelişi ve alışveriş merkezlerinin yaygınlaşması bu eğilimi güçlendirmektedir.

Bulgaristan'da 200'den fazla hazır giyim imalatçısı faaliyet göstermektedir. Sınırlı sayıdaki firma kendi ticari markalarına sahiptir. Yüksek kaliteli ürün imal eden bu firmalar, dağıtım için kendi yerel zincir mağazalarına sahiptir. Giyim firmalarının %90'ı, hızlı teslimata önem vermekte ve yeni kalite standartlarına göre üretim yapmaktadır. Teknik olarak en gelişmiş firmalar, Lazurina ve Milton'dur. Hazır giyim üretiminde özellikle sözleşme üzerinden çalışmayı tercih eden yabancı firmaların ağırlığı vardır.

Bulgaristan pazarına toptancılar veya perakende organizasyonları (zincirler ve hipermarketler) vasıtasıyla girilmektedir. Giyim perakende sektöründe 19 bin çalışandan oluşan 10 bin outlet faaliyet göstermektedir.

Sofya, Varna ve Burgas ve Plovdiv'de yabancı yatırımlara ağırlık verilmiştir. Pazarda faaliyet gösteren yabancı zincirler arasında Mango, Orsay, Marks-Spencer, Intersport, Sprider, Miss Sixty başta gelmektedir. Ülkedeki hipermarketlerin sayısı giderek artmaktadır. Seçilen Pazar dilimine göre, fiyatlarda da farklılaşma olabilmektedir. Hipermarket ve süpermarketlerde, indirim mağazalarında fiyat önemli bir satın alma kriteri olarak ortaya çıkmaktadır. Moda ve markanın önemli olduğu pazar dilimlerinde ise kalite ön planda olmaktadır.

Bulgaristan'ın örme giyim eşyası ve aksesuarları (GTİP No:61) ithalatında Yunanistan, Türkiye ve Çin üst sıralardadır. Türkiye'nin ithalatta payı %12 oranındadır. Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları (GTİP No:62) ithalatında ise Yunanistan, İtalya, Çin ve Türkiye başı çekmektedir. Türk hazır giyim firmalarının Bulgaristan'da kendi dağıtım kanalları ve perakende satışları mevcuttur.

Kaynak: CBI Market Survey (2009) Knitted Outwear Market in Bulgaria

İnşaat Malzemeleri

Demir Çelikten İnşaat Malzemeleri

Bulgaristan'ın demir çelikten inşaat aksamı ithalatı ağırlıklı olarak Türkiye ve AB ülkelerinden yapılmaktadır. Yunanistan ithalatta %19 payla 1. sıradadır. Yunanistan'ı, Türkiye, Almanya, İtalya ve Avusturya takip etmektedir. Demir-çelik çubuk ithalatında ise, Türkiye 1. sıradadır.

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği-Ticaret Müşavirliği Sektör Raporu (www.musavirlikler.gov.tr)

İş ve Maden Makineleri

Bulgaristan'da, sektör açısından önemli makine ve teçhizat üreten 400 firma bulunmaktadır. Bulgaristan'da yoğun olarak makine üretilen bölgeler Sofya, Pernik, Ruse, Plovdiv, Varna, Plevne, Stara Zagora, Burgaz ve Dobriç'tir.

Son yıllarda, metal kesici üreten ZMM Sofya ve ZMM Bulgaria fabrikalarının yeniden yapılandırılmasından sonra, ülkedeki torna üretimi büyük ölçüde artmıştır. Plevne'de bulunan, hidrolik pres üreticisi Vaptsarov Holding AD de üretimini önemli oranda yükseltmiştir. Su türbini üretiminde de öncü olan firma, genelde, ihracata yönelik üretmektedir. Son yıllarda, makine üretimi gelişme kaydetse de, daha fazla yatırımlara ve modernizasyona gereksinim duyulmaktadır.

Sektördeki çoğu satışlar uzun vadeli sözleşmeler vasıtasıyla yapılmaktadır ve makinalar nadiren tek seferde çok sayıda alınmaktadır. Bulgaristan'da makine üretiminin % 80'lik kısmı ihraç edilmektedir.

İş makinaları üretimi sınırlı olup, ihtiyaç büyük ölçüde ithalatta karşılanmaktadır. Dozer, greyder, skreyper, ekskavatör, küreyici ve yükleyici ithalatı ağırlıklı olarak Almanya, İngiltere, İtalya, Japonya, Belçika, Çin, Hollanda ve Türkiye'den yapılmaktadır. Türkiye'nin ithalatta payı %4 oranındadır.

AB teknik mevzuatı kapsamında Bulgaristan'a olan makina ihracatında CE işaretinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği-Ticaret Müşavirliği Sektör Raporu (www.musavirlikler.gov.tr)

Kumaş

Ucuz ve kalifiye işgücüne ilave olarak, ülkede üretim teknolojisine yatırımlar yapılmıştır. Bulgaristan'ın giyim sanayi, ülkedeki ucuz işgücünün belirli bir kalite standardı ile üretim yapılabilmesi nedeni ile yabancı yatırımcılara ve fason üretim yaptıran firmalara cazip gelmektedir. Ülkedeki hazır giyim ve tekstil sanayiine girdi sağlayan Türk kumaş, iplik-elyaf üreticilerinin Bulgaristan'a ihracatı yüksek değerlerde seyretmektedir. 2010 yılında Türkiye'nin Bulgaristan'a olan örme mensucat ihracatı 73 milyon dolar, sentetik iplik ihracatı ise 16 milyon dolar değerindedir. Tüm hazır giyim yan sanayi ürünlerinin Bulgaristan'a ihraç imkanı yüksektir.

Kaynak: CBI Market Survey (2009) Knitted Outwear Market in Bulgaria

Mobilya

Bulgaristan'da mobilya üreten yaklaşık 1700 kayıtlı şirket bulunmaktadır. İşgücünün de göreceli olarak ucuz olduğu Bulgaristan'da mobilya ürünleri uluslararası piyasada fiyat açısından rekabet gücüne sahipken, kalite açısından geride kalmaktadır. Bulgaristan'ın mobilya üretiminin büyük bir kısmı ihraç edilmek üzere üretilmektedir. Çünkü ülke içindeki talep miktarı düşüktür. Genel olarak mobilya sektörü genişleme eğilimi gösterirken, üretimin %40'lık kısmı hala sipariş üzerine üretim şeklinde gerçekleşmektedir.

Bulgaristan'da mobilya üretimi yıllar itibarıyla artmaktadır. Önemli mobilya üreticisi firmalar arasında OOD Interiori, AD Nikrom Tribna Mebel, EOOD Evro Dom, Grammer AD, AD Nikoleti Bulgaria, AD Pirinska,Mura, AD Tehnokoroza, OOD Buldekor sayılabilir.

Mobilya sektöründe faaliyet gösteren belli başlı zincir mağazalar, Best Mebels, Idealen Dom, Interra, Domko, Ara Trade AD, Como, Martinelli,Platan, Praktiker, Mr. Brikolage, Mobexpert olarak sıralanmaktadır.

İhracatçılarımız için Bulgar pazarına girişte mobilya ürünlerinin dağıtımını sıkıntı yaratabilmektedir. Bulgaristan'a ilk defa mobilya ihraç etmeyi düşünen firmalar için, ithalatçılar en iyi ticari kanaldır. İthalatçılar iyi bir pazar bilgisine sahip olup, dağıtım için en uygun ve güvenli metodları uygulamaktadır. Pazarı girmeye arzulu firmalar, satışlarını geliştirip, deneyim kazandıktan sonra iş hacimlerini artırma maksadıyla, AB'deki uzmanlaşmış lojistik firmalarının aracılığıyla depolarını kurup, doğrudan satış yapabilirler. Bunun yanı sıra, toptancılar, acentalar, alım grupları ve yerel tedarikçiler mobilya tedarikinde önemli rol oynamaktadır.

Bulgaristan'da İstikbal, Bellona, Deco ve Yataş firmalarının ürünleri yetkili dağıtıcılar tarafından ithal edilmektedir. Doğtaş'ın ise Bulgaristan'da 3 mağazası bulunmaktadır.

Bulgaristan'ın oturmaya mahsus mobilya (GTİP:94.01) ithalatında sırasıyla Çin, İtalya, ve Türkiye başı çekmektedir. Diğer mobilyalar ve aksesuar-parçaları (GTİP No:94.03) ithalatında ise Polonya, İtalya Almanya, Çin ve Türkiye üst sıralardadır. Türkiye'nin payı %8'dir.

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği-Ticaret Müşavirliği Sektör Raporu (www.musavirlikler.gov.tr)

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

Bulgaristan'da küçük ölçekli üretim hatlarından oluşan otomobil, otobüs ve kamyon üretimi durma noktasında olduğu için piyasadaki talep ithalata karşılanmaktadır.

Araç pazarı küçük olan Bulgaristan, AB sıralamasına göre 22. sıradadır. 2008 yılında yeni otomobil satışı geçen yıla göre %3.5 oranında artış göstererek 54.000 adede ulaşmıştır. 2009 yılında talebin daralmasıyla otomobil satışı %52 azalarak 26.000 adede düşmüştür. 2011 yılında 20.000 adet satışın yapılacağı tahmin edilmekte olup, 2013-14'de otomobil satışlarının canlanacağı beklenmektedir. 2009 yılında her 1000 kişi başına 372 otomobil düşmekte olup, AB ortalaması 508'dir. Toplam otomobil parkı ise 2008 yılında 2.4 milyon adede ulaşmıştır. Büyüme oranının yavaşlayacağı öngörülmektedir. Kullanımdaki otomobillerin %90'ından fazlası 5 yaşından büyük olup, otomobil parkının ortalama yaşının 20'nin altında olduğu tahmin edilmektedir. Diğer AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında bu ortalama oldukça yüksektir. En popüler markalar Peugeot, Toyota, Opel ve Citroen'dir.

Binek aracı kullanımında kaydedilen artış beraberinde yan sanayi ihtiyacını da oluşturmaktadır. Özellikle hava ve yağ filtesi, motor parçaları, egzoz sistemleri, araç alarmı gibi güvenlik sistemleri, direksiyon kilitleri gibi ekipmana ve ikinci el araçların bakımını yapmak üzere test cihazlarına pazarda ihtiyaç duyulmaktadır. Yan sanayi pazarında küçük ve orta ölçekli firmalar faaliyet göstermektedir. Yan sanayi pazarının önümüzdeki yıllarda büyümesinin ekonomik krizden dolayı sektöre uğrayacağı tahmin edilmektedir. Yan sanayi pazarının küçük olmasına rağmen, diğer AB ülkelerindeki gibi önemli markalar mevcut olmadığı için, Bulgar tüketicisinin otomobil bakımı için uygun fiyatlı ürünlere yöneleceği beklenmektedir. Doğu ve Merkezi Avrupalı firmalar tarafından üretilen yaşlı otomobillere yönelik yedek parçalar hala talep görmektedir.

Son zamanlarda büyük uluslararası şirketler ülkede parça ve elektronik üretimine yönelik yatırımlarda

bulunmuştur. Alman Daimler-Chrysler firması ile yapılan Bulgar ordusunun motorlu taşımacılık filosunun modernizasyonuna yönelik çerçeve anlaşmasının Bulgar otomotiv sektörünün gelişimine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bulgaristan'ın sanayi ürünleri ithalatında binek otomobilleri ve kamyonlar başta gelmektedir. Bulgaristan'ın 2009 yılı binek otomobil ithalatı 459 milyon dolar değerindedir. Binek otomobil ithalatının yapıldığı başlıca ülkeler ise Almanya, Macaristan, Fransa, Japonya, ABD'dir. Türkiye'nin ithalattaki payı yaklaşık %3'dür.

Bulgaristan'da en çok Fransız, Alman ve Japon otomobilleri için yedek parçalar ithal edilmektedir. Türk oto yan sanayinin yüksek kapasitesi, geniş ürün yelpazesi, yüksek üretim standartlarıyla bu otomobillere yönelik yedek parçaları ihraç potansiyeli yüksektir. Ayrıca Bulgaristan'da bakımsızlıktan dolayı yolların bozuk olması ve tramvay hatlarının yaygın olması nedeniyle yolların kasıslı olması amortisörlere ve oto boyalarına olan talebi artırmaktadır.

Bulgaristan'ın 2009 yılı oto yedek parçaları ithalatı 148 milyon dolar değerindedir. Oto yedek parçaları ithalatının yapıldığı başlıca ülkeler Almanya, İtalya, Fransa, Türkiye ve İspanya'dır. Türkiye'nin ithalattaki payı ise %6'dır.

Acenta, ithalatçı ve dağıtıcılar ticari kanalıyla Bulgar pazarına girmek tercih edilmektedir. Bulgaristan pazarındaki oto yan sanayi ürünleri dağıtımı deneyimli, piyasayı çok iyi bilen, otomotiv bakım ve servis hizmetleri sunan merkezlerle, otomobil satıcıları ve diğer servis istasyonları ile çok iyi ilişkileri olan doğrudan temsilci, acente veya distribütörler tarafından yapılmaktadır. Acente ve distribütörler doğrudan son kullanıcıya (tüketiciye) satış yapmaktadırlar. Deneyimli acente ve distribütörler güvenilir müşterileri için leasing ve ertelenen ödeme planları uygulamaktadırlar.

Kaynak: CBI Market Survey (2009)-The Automotive Parts and Components Market in Bulgaria

Plastik ve Kauçuk İşleme Sanayi

İthal plastik ürünlerin, Bulgaristan pazarında rekabet edebilmesi için, fiyattan çok tasarım, kalite, kullanılabilirlik, çevre ve hijyen standartlarına uygunluk gibi üstünlüklere sahip olması gereklidir. Geri dönüşüm kuralları gibi çevrenin korunmasına ilişkin mevzuat ve uygulamalardaki değişiklikler plastik poşet, torba ve ambalajlar olmak üzere bir çok plastik üründe dış ticareti yakından etkilemektedir.

Bulgaristan'da plastik kutu, kasa, sandık imal eden firmalar arasında Formoplas AD, Enko-Nedev Co., Gaber Plasthim, Enko-Plovdiv EOOD, Trace Ipoma AD, Akumplast AD, Easypack Industry AD, Pirinplast AD, Akuplast AD başta gelmektedir. Plastik damacana imal eden belli başlı firmalar ise Plastform AD Terahim 97 AD, Anakonda EOOD, Gotmar EOOD'dir.

Bulgaristan'a ihracatta, AB Teknik mevzuatının gereklerine önem göstermek gerekmektedir. Bulgaristan'ın eşya taşıma ambalajı için plastik ürünler ithalatında Türkiye, Yunanistan, Almanya ve İtalya en önemli tedarikçilerdir.

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği Sektör Raporu (www.musavirlikler.gov.tr)

Bulgaristan - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

20. AGRA ULUSLARARASI TARIM VE TARIM MAKİNELERİ FUARI (Plovdiv - Mart/Her Yıl)

Makine

Web Sitesi : <http://www.ladin.com.tr>

BULGARIAN BUILDING WEEK 2010 (Sofya - Mart/Her Yıl)

İnşaat

Web Sitesi : <http://www.forem.com.tr>

PLOVDIV TECHNICAL FAIR (Plovdiv - Ekim/Her Yıl)

Genel Ticaret

Web Sitesi : <http://www.meridyenfair.com>

Bireysel Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

EXPO ENERGY (Sofya - Şubat/Her Yıl)

Tesisat, ısıtma, soğutma

Web Sitesi : <http://www.planetfair.de>

FOODTECH (Plovdiv - Kasım/Her Yıl)

Gıda ve paketleme teknolojileri

Web Sitesi : <http://www.fair.bg>

INTERNATIONAL TECHNICAL FAIR (Plovdiv - Mart/Her Yıl)

FAIR

Web Sitesi : <http://www.fair.bg>

ITF INTERNATIONAL TECHNICAL FAIR (Plovdiv - Ekim/Her Yıl)

Su teknolojileri, ulaştırma, oto servis teçhizatı, makina

Web Sitesi : <http://www.fair.bg>

MEDICUS, DENTO, GALENIA-International Exhibition of Medicine Dentistry (Plovdiv - Ekim/Her Yıl)

Medikal teknoloji, eczacılık, dişçilik ve sağlık ürünleri

Web Sitesi : <http://www.fair.bg>

PLOVDIV SPRING FAIR (Plovdiv - Mayıs/Her Yıl)

Yat, bot, spor ekipmanı

Web Sitesi : <http://www.fair.bg>

STROIKO 2000 (Sofya - Mart/Her Yıl)

Yapı teknolojileri ve makinaları

Web Sitesi : <http://www.ndk.bg>